

“ขอทางคืนอนาคตของพวกเขา”

สิทธิเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบในประเทศไทย

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เป็นขบวนการที่มีผู้ร่วมสนับสนุนกว่า 10 ล้านคน โดยทำงานเพื่อขับเคลื่อน กระตุ้นความเป็นมนุษย์ของทุกคนและรณรงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เราทุกคนสามารถได้รับสิทธิมนุษยชนของเราได้ เรามีวิสัยทัศน์ของเราที่จะทำให้โลกใบนี้เป็นสถานที่ที่ผู้มีอำนาจรักษาสัญญา เคารพกฎหมายระหว่างประเทศ และตรวจสอบได้ อื่นๆ เราเป็นอิสระ โดยไม่ขึ้นอยู่กับรัฐบาลใด ๆ องค์กรการกุศลทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือศาสนาใด เราได้รับเงินสนับสนุนหลักจากค่าธรรมเนียมสมาชิกและเงินบริจาคจากบุคคลทั่วไป เราเชื่อมั่นว่าการกระทำที่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมาจากความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นที่ใดนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมของพวกเราให้ดีขึ้นได้

© แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล 2563

เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่น เนื้อหาในเอกสารฉบับนี้อยู่ภายใต้สัญญาอนุญาตสร้างสรรค์เสรีหรือ Creative Commons (ให้อ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า ห้ามดัดแปลงงานสัญญาอนุญาตสากล 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาอ่านเรื่องการขออนุญาตที่เว็บไซต์ www.amnesty.org กรณีที่ระบุว่าเนื้อหาส่วนใดเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีชื่อแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ให้เนื้อหาส่วนนั้นไม่ตกอยู่ภายใต้สัญญาอนุญาตสร้างสรรค์เสรี

ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2566

โดย องค์กรแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล
Peter Benenson House, 1 Easton Street
London WC1X 0DW, UK

ดัชนี: ASA 39/6336/2023

ภาษาต้นฉบับ: อังกฤษ

amnesty.org

ภาพหน้าปก: © Summer Panadd

AMNESTY
INTERNATIONAL

สารบัญ

1. บทสรุปผู้บริหาร	5
2. ระเบียบวิธีวิจัย	9
3. ข้อมูลพื้นฐาน	12
4. การปราบปรามสิทธิเด็กใน การชุมนุมประท้วงโดยสงบ	15
4.3 เมื่อสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบถูกทำให้อาชญากรรม	22
4.4 กระบวนการยุติธรรมของเด็ก – แต่ผลประโยชน์สูงสุดของใคร ?	27
4.5 การข่มขู่และการสอดแนม	30
5. อุปสรรคในการเข้าถึง ความยุติธรรม	34
5.1 กลไกภายในประเทศที่ใช้คุ้มครองเด็ก	34
5.2 การคุ้มครองเด็กที่บิดเบี้ยว	36
5.3 “เราไว้อใจเขาไม่ได้ จนกว่าเขาจะรับฟังเรา”	38
6. กฎหมายระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง	39
6.1 สิทธิเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบตามกฎหมายระหว่างประเทศ	39
6.2 สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก	41
6.3 พันธกรณีเชิงรุกของรัฐ	42
7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	44
7.1 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย	44
7.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับกฎหมายทั้งหมด	45
7.3 ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	45
7.4 ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ	46
7.5 ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	46
ภาคผนวก ก.: จดหมายตอบกลับจากหน่วยงานภาครัฐไทย	47

ตัวย่อ

ตัวย่อ	ชื่อเต็ม
กสม.	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน	คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ
ความหลากหลายทางเพศ	LGBTI (หญิงรักหญิง Lesbian, ชายรักชาย Gay, คนที่รักทั้งผู้หญิงและผู้ชาย Bisexual, คนข้ามเพศ Transgender, คนซึ่งเกิดมามีลักษณะทางเพศสรีระที่หลากหลาย Intersex)
บก.ตชด. ภาค 1	กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1
บช.น	กองบัญชาการตำรวจนครบาล
พม.	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ยธ.	กระทรวงยุติธรรม
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
ศูนย์ทนายฯ	ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน
สตช.	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
อสส.	สำนักงานอัยการสูงสุด
CRC	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
UPR	กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ (Universal Periodic Review หรือ UPR)

1. บทสรุปผู้บริหาร

“ความหวังและความฝันของพวกเราถูกปล้นไป แต่
ตอนนี้เราออกมาชุมนุมประท้วงเพื่อทวงคืนอนาคตของ
พวกเรา”

ผู้ชุมนุมประท้วงเด็ก อายุ 15 ปี จากจังหวัดขอนแก่น ภาคอีสานของประเทศไทย

ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เนื่องจากว่ารัฐบาลไทยได้แสดงเจตจำนงและให้คำมั่นในเวทีระหว่างประเทศเรื่องการคุ้มครองเด็ก แต่กลับปราบปรามการมีส่วนร่วมของเด็กในการชุมนุมประท้วงครั้งล่าสุด ความย้อนแย้งดังกล่าวสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ (Universal Periodic Review หรือ UPR) ครั้งที่ 3 ของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2564 ที่รัฐบาลไทยได้เห็นชอบกับข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเด็ก อาทิ “[ดำเนิน] มาตรการเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็ก [...]” “[ยึดมั่น] หลักการสิทธิมนุษยชนสำหรับการออกแบบและดำเนินการมาตรการแก้ไขปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสิทธิเด็ก [...]”² และ “[ดำเนิน] มาตรการเพิ่มเติมเพื่อต่อสู้กับความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กในทุกรูปแบบ”³

ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลกลับเพียง “รับทราบ” ข้อเสนอแนะ UPR จำนวน 4 ข้อ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีทางอาญาและการคุมขังเด็กที่ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ⁴ ภายหลังกระบวนการ UPR มิเชล บาเชเลต์ (Michelle Bachelet) อดีตข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ส่งหนังสือถึงรัฐบาลไทย โดยเน้นย้ำข้อกังวลว่า “บุคคลจำนวนมากรวมทั้งเด็ก ที่มีส่วนร่วมกับการชุมนุมประท้วงโดยสงบตั้งแต่กรกฎาคม 2563 [ผู้ซึ่ง] ถูกตั้งข้อหา จับกุม และ คุมขัง รวมถึงข้อหาทางอาญาที่ร้ายแรง อาทิ ยุยงปลุกปั่น หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และ ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

¹ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน), รายงานของคณะทำงานว่าด้วยกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ: ประเทศไทย, 21 ธันวาคม 2564, เอกสารองค์การสหประชาชาติ A/HRC/49/17, ข้อเสนอแนะที่ 51.158 (เดิร์กเมนีสถาน).

² คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, รายงานของคณะทำงานว่าด้วยกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ: ประเทศไทย, ข้อเสนอแนะที่ 51.122: อินโดนีเซีย (อ้างแล้ว)

³ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, รายงานของคณะทำงานว่าด้วยกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ: ประเทศไทย, ข้อเสนอแนะที่ 51.143: อิตาลี (อ้างแล้ว)

⁴ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, รายงานของคณะทำงานว่าด้วยกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามระยะ: ประเทศไทย, ข้อเสนอแนะที่ 52.47, 52.56, 52.63, และ 52.66: เม็กซิโก, ฟินแลนด์, ออสเตรเลีย, และ เดนมาร์ก (อ้างแล้ว)

(“พ.ร.ก.ฉุกเฉิน”) จากการใช้เสรีภาพขั้นพื้นฐานของพวกเขา”⁵ ข้อห้วงกังวลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยไม่สามารถคุ้มครองกับสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบได้อย่างสมบูรณ์ แม้จะมีพันธกรณีและเจตจำนงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนก็ตาม

ขอตวงคืนอนาคตของเรา (2566) เป็นรายงานที่ตรวจสอบความลึกลับดังกล่าว โดยกำหนดประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญและอุปสรรคที่ขัดขวางเด็กจากการใช้สิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังวิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใดสถาบันภายในประเทศที่มีภารกิจในการคุ้มครองเด็กจึงล้มเหลวที่จะคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ โดยเฉพาะในบริบทของการชุมนุมประท้วงระหว่าง พ.ศ. 2563 – 2565 ในประเทศไทยที่นำโดยเด็ก รายงานฉบับนี้เขียนเนื้อหาจากบทสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ชุมนุมประท้วงและนักกิจกรรมที่เป็นเด็กจากภูมิภาคต่างๆ ในประเทศไทย จำนวน 30 ราย เจ้าหน้าที่รัฐระดับผู้บริหารที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 4 แห่ง รวมไปถึงถึงความด้านสิทธิมนุษยชนที่คัดค้านการให้รัฐระดับผู้บริหารที่เป็นเด็ก จำนวน 1 ราย รายงานฉบับนี้ยังได้อภิปรายเรื่องสิทธิของเด็กในการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงโดยสันติในประเทศไทยภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

ข้อมูลพื้นฐาน

ย้อนกลับไปเมื่อ พ.ศ. 2563 คนรุ่นใหม่จำนวนมากหลายคนได้ลงถนนในการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ เพื่อต่อต้านรัฐบาลที่ถูกครอบงำโดยอิทธิพลของกองทัพภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ผู้ชุมนุมประท้วงจำนวนมากเป็นเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จากประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยพบว่าบ่อยครั้งที่เยาวชนเป็นแนวหน้าในการทำกิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การชุมนุมประท้วงครั้งนี้ไม่เหมือนการชุมนุมประท้วงในอดีตที่นำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัย เนื่องจากการชุมนุมประท้วงนี้มีแรงขับเคลื่อนสำคัญเป็นเด็กนักเรียนมัธยมศึกษา ที่ยังคงเป็นเด็กตามนิยามของกฎหมาย

เด็กบางคนเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปทางการเมืองอันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย เด็กจำนวนมากประท้วงต่อต้านกฎระเบียบโรงเรียนที่เคร่งครัดและเรียกร้องให้พัฒนาการศึกษาและปรับปรุงความปลอดภัยในโรงเรียน ในขณะที่มีเด็กบางกลุ่มออกมาพูดเจาะจงเรื่องสิทธิที่เกี่ยวกับบางกลุ่ม รวมไปถึงสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง สิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย แม้ว่าผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กจะมีข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันไป แต่ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การชุมนุมประท้วงโดยสงบคือวิธีการอันชอบธรรมเพื่อใช้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนของพวกเขา

การปราบปรามสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

การใช้สิทธิชุมนุมประท้วงโดยสงบของเด็กต้องแลกมากับราคาที่ต้องจ่าย แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้บันทึกการละเมิดสิทธิมนุษยชนในช่วง ก่อน ระหว่าง และ ภายหลัง ที่เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง ดังต่อไปนี้

- เจ้าหน้าที่ภาครัฐใช้กลยุทธ์กดดันทางอ้อมไปยังผู้ประกอบการเพื่อข่มขู่หรือขัดขวางเด็กไม่ให้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วง บางกรณีเจ้าหน้าที่ได้เข้าแทรกแซงและทำให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว เป็นผลให้บางครั้งเกิดความรุนแรงในครอบครัวกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก
- เจ้าหน้าที่ภาครัฐล้มเหลวที่จะรับรองความปลอดภัยของเด็กในการชุมนุมประท้วง ปัญหาความไม่ปลอดภัยในที่ชุมนุมนั้นพุ่งขึ้นสูงสุดอย่างน่ากังวลท่ามกลางการเพิ่มการปราบปรามการชุมนุมสาธารณะของเจ้าหน้าที่

⁵ สำนักข่าวหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, หนังสือโดยข่าวหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติถึงรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2565, ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/wgsessions/39th/2022-07-14/HC-Thailand.pdf

ตำรวจในช่วงปี พ.ศ. 2564 การใช้ความรุนแรงบานปลายมากขึ้นกระทั่งนำไปสู่การเสียชีวิตของ นายวาฤทธิ์ สมน้อย เด็กชายอายุ 15 ปี ที่ร่วมชุมนุมประท้วงที่แยกดินแดงในวันที่ 16 สิงหาคม 2564 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังได้บันทึกการจับกุมโดยใช้ความรุนแรงและการกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กได้รับความเสี่ยงต่อความแข็งแรงสมบูรณ์ทางกายภาพและจิตใจของพวกเขา

- มีเด็กเกือบ 300 ราย ถูกตั้งข้อหาในคดีอาญาและคดีแพ่งเนื่องจากมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง และ/หรือใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก ส่วนมากถูกตั้งข้อหาตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ มีนาคม 2563 ถึง กันยายน 2565 โดยอ้างว่าเพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 นอกจากนี้ ยังมีเด็ก 17 รายถูกตั้งข้อหาในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112) ซึ่งเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่ทางการใช้กฎหมายนี้พุ่งเป้าไปที่ผู้เห็นต่างที่อายุต่ำกว่า 18 ปี
- เด็กมีข้อกังวลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่ออกแบบมาสำหรับเด็กแต่ไม่ได้ยึดถือผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการสืบเสาะประวัติเยาวชนของศูนย์ให้คำปรึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัว มักจะมีคำถามเป็นประจำว่าเด็กเคยมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลเพศเดียวกันหรือไม่ นักกิจกรรมเด็กที่มีความหลากหลายทางเพศเห็นว่าคำถามดังกล่าวมีนัยว่าการรักเพศเดียวกันเป็นหัวข้อที่ผิดเรื่อง “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” อีกประการหนึ่ง คือ มีเด็กบางส่วนชี้ให้เห็นเรื่องการขาดผู้สังเกตการณ์ที่เป็นอิสระระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีในบางกรณี ซึ่งแม้ว่าจะเป็นไปได้เพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กแต่ก็อาจลดทอนความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณาคดีได้
- แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังได้บันทึกกรณีของเด็กจำนวนมากถูกทางการข่มขู่และสอดแนม เพื่อข่มขู่ให้หวาดกลัวที่จะเข้าร่วมชุมนุมประท้วง เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งนอกและในเครื่องแบบ และเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงาน อื่นๆ ได้ติดตามผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กที่ออกมาสนับสนุนประชาธิปไตยอยู่เป็นประจำ รวมถึงติดตามกิจกรรมที่บ้านด้วย นอกจากนี้แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังได้บันทึกกรณีของเด็กชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยถูกข่มขู่โดยตรงจากทางการ เนื่องจากเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

อุปสรรคในการเข้าถึงความยุติธรรม

ประเทศไทยมีสถาบันและกลไกภายในประเทศที่ใช้คุ้มครองเด็กต่างๆ รวมถึงคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ภายใต้การนำของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และกลไกร้องเรียนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (กสม.) และกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) โดยหลักแล้ว เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กลไกเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม มีอยู่กรณีหนึ่งที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล บันทึกว่ามีกรณีการใช้อำนาจคุ้มครองเด็กไปในทางที่มิชอบเพื่อป้องปรามสิทธิของเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ซึ่งเป็นเหตุที่ลดทอนความไว้วางใจและความสมัครใจของเด็กที่จะใช้กลไกภายในประเทศเหล่านี้มากยิ่งขึ้นไปอีก

กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) มีพันธกรณีตามกฎหมายที่จะต้องประกันสิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบของเด็ก รวมถึงสิทธิอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิที่จะได้รับการรับฟัง และสิทธิในการมีส่วนร่วมในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตเด็ก นอกจากนี้ เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อ 3 ของ CRC ประเทศไทยต้องประกันว่าการปฏิบัติต่อเด็กที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วง รวมถึงการดำเนินการและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องนั้น จะต้องยึดผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้งเสมอ

ประเทศไทยมีพันธกรณีเชิงรุกที่จะคุ้มครองเด็กจากการละเมิดสิทธิเด็กในบริบทเรื่องการชุมนุมประท้วงโดยสงบและอำนวยความสะดวกให้เด็กได้เข้าถึงสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ พันธกรณีดังกล่าวอาจหมายถึงรวมถึงการยกเลิกข้อกำหนดที่กำหนดให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงและการแสดงออกโดยเสรีเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา การอำนวยความสะดวกในการชุมนุมสาธารณะเพื่อรับรองว่าเด็กสามารถเข้าร่วมได้อย่างปลอดภัย การสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพและเป็นอิสระเพื่อตรวจสอบหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนร่วมในการออกนโยบายเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วง การรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ และการจัดให้มีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

2. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นเวลามากกว่าสองปีแล้วที่แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ติดตามเผด็จการวังสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนอย่างใกล้ชิดท่ามกลางการชุมนุมประท้วงที่ขยายตัวทั่วประเทศไทย เพื่อแก้ปัญหาข้อกังวลด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าว แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ได้ออกรายงานสองฉบับ ได้แก่ *มีคนจับตาอยู่จริง ๆ* (2563) และ *หน้าแสวร้อนเหมือนโดนไฟไหม้* (2564) ที่กล่าวถึงพื้นที่พลเมืองที่หดตัวลงและการปราบปรามผู้เห็นต่างอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการชุมนุมประท้วงในช่วงเวลาดังกล่าว *ขอทวงคืนอนาคตของพวกเขา* (2566) เป็นรายงานที่ใหม่ผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์ของเด็กที่ใช้สิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบโดยเฉพาะ รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานรณรงค์ระดับโลกของแอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล “ปกป้องสิทธิในการชุมนุมประท้วง (Protect the Protest)” ที่เรียกร้องให้รัฐบาลประกันว่าจะคุ้มครองผู้ชุมนุมประท้วงที่เข้าร่วมโดยสงบ อีกทั้งให้ยกเลิกอุปสรรคและข้อจำกัดที่ไม่จำเป็นเพื่อที่พวกเขาจะสามารถเรียกร้องให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้โดยสงบโดยไม่ต้องถูกประหาร⁶

รายงานฉบับนี้กำหนดนิยามของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) ว่าเป็นผู้ใดก็ตามที่อายุต่ำกว่า 18 ปี⁷ การใช้อายุเป็นเกณฑ์สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ของประเทศไทยที่ระบุว่า เด็ก หมายถึง “บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส”⁸ แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ตั้งข้อสังเกตว่ากฎหมายอาญาของประเทศไทยได้แยกแยะความแตกต่างทางกฎหมายระหว่าง “เด็ก” และ “เยาวชน” โดยคำว่าเด็กหมายถึง บุคคลที่อายุมากกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ในขณะที่เยาวชน หมายถึงบุคคลที่อายุมากกว่า 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี⁹ ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนต่างก็อยู่ภายใต้กระบวนการพิจารณาคดีทางอาญาที่แตกต่างกันไม่น้อย พวกเขาต่างถือสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐโดยเท่าเทียมในฐานะที่เป็น “เด็ก”

รายงานฉบับนี้ได้ตรวจสอบกรณีศึกษาสำคัญอันเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องการดำเนินคดีอาญา การข่มขู่ การสอดแนม และความรุนแรงที่กระทำต่อเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงระหว่าง พ.ศ. 2563 – 2565 นอกจากนี้ รายงานยังได้วิเคราะห์ผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กที่เกี่ยวข้องกับสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิที่จะได้รับการรับฟัง

การเขียนรายงานฉบับนี้อาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยทำการวิจัยตั้งแต่มีตุลาคม – พฤศจิกายน 2565 วิธีการที่ใช้ในระเบียบวิธีวิจัยมีหลายวิธี ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ และการวิจัยข้อมูลบันทึกด้านสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่แล้ว ในช่วงกันยายน – พฤศจิกายน 2565 แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่ง

⁶ แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล, “แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนลได้เปิดตัวแคมเปญระดับโลก “Protect the Protest” เพื่อปกป้องสิทธิในเสรีภาพการชุมนุมที่กำลังถูกคุกคามทั่วโลก,” กรกฎาคม 2565, [amnesty.or.th/latest/news/1018/](https://www.amnesty.or.th/latest/news/1018/)

⁷ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

⁸ ประเทศไทย, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546 [krisdika.go.th/librarian/get?sysid=833854&ext=htm](https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=833854&ext=htm), มาตรา 4

⁹ ประเทศไทย, พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, 2553,

<https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=764847&ext=pdf>, มาตรา 4

[d=764847&ext=pdf](https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=764847&ext=pdf), มาตรา 4

โครงสร้างเชิงลึกกับเด็ก 30 ราย ประกอบด้วยผู้หญิง 9 ราย ผู้ชาย 10 ราย และ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 11 ราย จำนวนนี้ครอบคลุมถึงเด็กจากชุมชนชนพื้นเมืองกะเหรี่ยง จังหวัดเพชรบุรี 1 ราย เด็กจากชุมชนพื้นเมืองไทยใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่ 1 ราย และ เด็กจากชุมชนมลายูมุสลิม จังหวัดปัตตานี 1 ราย ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรายเคยร่วมชุมนุมประท้วงและเคยถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเมื่อครั้งที่เคยเป็นเด็ก อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นจำนวนมากนั้นอายุล่วงเลย 18 ปีมาแล้ว ณ เวลาที่ทำการสัมภาษณ์ มีเพียงผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนหนึ่งที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ณ เวลาที่ได้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ เด็กที่ให้สัมภาษณ์นั้นอายุต่ำที่สุด 14 ปี และอายุมากที่สุด 19 ปี

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยึดถือกรอบคิดเรื่องอำนาจทับซ้อน (intersectionality) ในการออกแบบงานวิจัยที่ใช้ประกอบรายงานฉบับนี้ โดยเลือกกลุ่มเด็กที่มีอัตลักษณ์แตกต่างหลากหลายสำหรับการสัมภาษณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านเพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนพื้นเมือง และพื้นเพด้านเศรษฐกิจสังคม เรามีการใช้ความพยายามเชิงรุกที่จะเน้นเรื่องราวและมุมมองของผู้ที่อยู่อาศัยนอกเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร อันหมายรวมถึงจังหวัดต่าง ๆ เช่น ปัตตานี ภูเก็ต พัทลุง เชียงใหม่ เพชรบุรี พิษณุโลก ชัยภูมิ ขอนแก่น และ บุรีรัมย์ เป็นต้น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เล็งเห็นความสำคัญที่จะเน้นย้ำว่า สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กที่ถูกผลักออกไปอยู่ชายขอบ เนื่องด้วยการชุมนุมประท้วงเป็นช่องทางหลักในการทำหายประเด็นการเลือกปฏิบัติและการกีดกันสำหรับพวกเขา

ตลอดกระบวนการเก็บและประมวลผลข้อมูล แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยึดมาตรฐานจริยธรรมอย่างเคร่งครัด โดยทำงานเชิงรุกเพื่อขอความยินยอมที่เสรี เต็มใจ และ ได้รับการแจ้งข้อมูลก่อน จากผู้ให้สัมภาษณ์ทุกราย หลักเกณฑ์ในการขอความยินยอมขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ความเข้าใจ และความสามารถของผู้ให้สัมภาษณ์¹⁰ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ให้คำอธิบายที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับเด็กเพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และแนวทางการนำข้อมูลมาใช้ อีกทั้งยังได้เสนอทางเลือกที่มีอยู่เพื่อผู้ให้สัมภาษณ์จะได้ตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของการให้ความยินยอม¹¹ ทั้งนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ไม่ได้ให้สิ่งของใดเพื่อจูงใจให้แลกเปลี่ยนกับการสัมภาษณ์เพื่อปกป้องอัตลักษณ์ของเด็กที่ได้กล่าวถึงในรายงานและป้องกันการคุกคามตอบโต้ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จึงได้ใช้นามแฝงกับเด็กทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ณ เวลาที่มีการตีพิมพ์รายงานนี้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ร้องขอเป็นการเฉพาะให้ใช้ชื่อจริง หากเป็นเช่นนั้น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ก็จะใช้เพียงชื่อจริงหรือชื่อเล่นเท่านั้น เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้เข้าพบกับเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องรวมถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) นอกจากนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังได้พยายามหลายครั้งที่จะขอเข้าพบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) อย่างเป็นทางการ แต่ สตช. ไม่สะดวกในช่วงเวลาที่ขอสัมภาษณ์ อีกทั้ง แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังไม่สามารถเข้าพบกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบการกำหนดกฎเกณฑ์เนื้อหาออนไลน์ ข้อสังเกตสำคัญ คือ แม้ว่าจะมีหน่วยงานรัฐมากมายที่ทำงานเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก แต่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้เลือกสรรเฉพาะหน่วยงานสำคัญที่มีหน้าที่หลักในประเด็นนี้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร

ในส่วนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้สัมภาษณ์ทนายความด้านสิทธิมนุษยชนที่อาศัยให้เด็กหลายรายที่ถูกตั้งข้อหาคดีอาญา เนื่องจากเข้าไปมีส่วนในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ทนายความที่ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ทำงานคดีเกี่ยวกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก โดยเป็นงานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน ณ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ศูนย์ทนายฯ) องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ตั้งอยู่ กรุงเทพมหานคร ศูนย์ทนายฯ ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและบันทึกการละเมิดเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสันติในประเทศไทย

¹⁰ นโยบายการให้ความยินยอมโดยบอกกล่าวของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, พฤษภาคม 2561, DOC 10/8305/2018 แฟ้มเอกสารอยู่กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล.

¹¹ แนวทางการทำวิจัยที่สัมภาษณ์เด็ก, มีนาคม 2558, POL 40/1331/2015 แฟ้มเอกสารอยู่กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล.

การสัมภาษณ์ทั้งหมดจัดทำเป็นภาษาไทยโดยนักวิจัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ในกรณีที่สามารถทำได้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ตรวจทานข้อเท็จจริงในคำให้สัมภาษณ์กับเอกสารที่องค์กรภาคประชาสังคมท้องถิ่นได้บันทึกไว้ รวมถึง รายงานข่าวและแหล่งที่มาอื่นๆ ที่มีอยู่

สุดท้ายนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ขอขอบพระคุณเครือข่ายขององค์กรภาคประชาสังคมท้องถิ่นและนักกิจกรรม ที่ให้ความช่วยเหลือในพื้นที่อย่างสำคัญในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ กลุ่มด้วยใจ กลุ่มนักกฎหมายอาสาเพื่อสิทธิมนุษยชน ภาคใต้ และฟาร์เรนห์ นียมเตชา นักกิจกรรม อีกทั้งขอขอบพระคุณศูนย์ทนายฯ ที่ได้กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล สถิติและประสานงานกับเด็กผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนด้วย

3. ข้อมูลพื้นฐาน

ย้อนกลับไปเมื่อ พ.ศ. 2563 คนรุ่นใหม่จำนวนมากลงถนนเพื่อชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ต่อต้านรัฐบาลที่ถูกนำโดยอิทธิพลของกองทัพ ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา “การชุมนุมแบบมีจบฉับพลัน (Flash Mob)” เริ่มขึ้นโดยสงบตามวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ภายหลังการยุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ใหญ่เป็นลำดับสามที่คนรุ่นใหม่นิยมชมชอบ¹² จากนั้น ขบวนการชุมนุมประท้วงได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะทวีตเตอร์ที่ผู้ชุมนุมประท้วงใช้แฮชแท็ก (hashtag) ที่ทุกคนสามารถเป็นแกนนำได้ในการประสานงานเพื่อเรียกการรวมตัว¹³

เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2563 วันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ นักกิจกรรมวัย 37 ปี ถูกลักพาตัวไปจากกรุงเทพมหานครไปประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นประเทศที่เขาขอลี้ภัย¹⁴ ก่อนหน้านั้น นายวันเฉลิม ถูกตั้งข้อหาต่างๆ ตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เนื่องจากได้เผยแพร่เนื้อหาที่ต่อต้านรัฐบาลในเฟซบุ๊ก ภายหลังจากรัฐประหาร 2557 ในประเทศไทย วันเฉลิม ถูกกองทัพไทยเรียกให้มารายงานตัว ทำให้เขาหลบหนีออกจากประเทศเพราะกลัวที่จะถูกประหารชีวิต หลังจากหลบหนีเข้าไปในประเทศกัมพูชาแล้ว ก็มีรายงานว่าประเทศไทยได้ทำเรื่องร้องขอให้ส่งตัวเขาอย่างผู้ร้ายข้ามแดน¹⁵ การหายตัวไปของเขาจุดประกายให้เยาวชนไทยอยากชุมนุมประท้วงมากขึ้น¹⁶ การต่อต้านได้ขยายตัวจนเกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้นำเยาวชนหลายกลุ่ม อาทิ เยาวชนปลดแอก กลุ่มราษฎร แนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม เป็นต้น¹⁷ ส่วนนักศึกษาที่อยู่นอกกรุงเทพมหานครก็รวมตัวก่อตั้งเครือข่ายระดับจังหวัดและภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตน อาทิ คณะนักศึกษาล้านนา ภาคเหนือ, กลุ่มเด็กเปรต (เป็น

¹² กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, “The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests, (ขบวนการโบว์ขาว: นักเรียนมัธยมในการชุมนุมประท้วง 2563 ของเยาวชนไทย)” Critical Asian Studies: ปีที่ 53, ฉบับที่ 2, 15 กุมภาพันธ์ 2564, tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14672715.2021.1883452?journalCode=rcra20, หน้า 3

¹³ Duncan McCargo, Disruptors’ dilemma? Thailand’s 2020 Gen Z protests (ทางแพร่งของตัวป่วน? การชุมนุมประท้วง 2563 ในไทย โดยคนรุ่น Z) Critical Asian Studies: ปีที่ 53, ฉบับที่ 2, 2 มีนาคม 2564, tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14672715.2021.1876522, หน้า 4.

¹⁴ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “Cambodia/Thailand: One year on, still no justice for Wanchalearn, (กัมพูชา/ไทย: ครบรอบหนึ่งปีแล้ว แต่วันเฉลิมยังไม่ได้รับความยุติธรรม),” 4 มิถุนายน 2564, [amnesty.org/en/latest/press-release/2021/06/cambodiathailand-one-year-on-no-justice-wanchalearn/](https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2021/06/cambodiathailand-one-year-on-no-justice-wanchalearn/)

¹⁵ Amnesty International, “Cambodia/Thailand: One year on, still no justice for Wanchalearn, (กัมพูชา/ไทย: ครบรอบหนึ่งปีแล้ว แต่วันเฉลิมยังไม่ได้รับความยุติธรรม)” (อ้างแล้ว)

¹⁶ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, “The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests, (ขบวนการโบว์ขาว: นักเรียนมัธยมในการชุมนุมประท้วง 2563 ของเยาวชนไทย),” หน้า 10.

¹⁷ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “หน้าสแปเหมือนโดนไฟไหม้”: การใช้กำลังโดยมิชอบของตำรวจไทยระหว่างการชุมนุมโดยสันติ” (ดัชนี: ASA 39/4356/2021, 2 กรกฎาคม 2564, [amnesty.or.th/files/2016/2529/3012/Final.pdf](https://www.amnesty.or.th/files/2016/2529/3012/Final.pdf), หน้า 15.

คำฟ้องเสียงย่อมาจากภาษาอังกฤษ “PRED” หรือ People's Revolution for Equality and Democracy) จังหวัดสงขลา ภาคใต้ และภาคนักเรียนKKC จังหวัดขอนแก่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย¹⁸

ความขัดแย้งระหว่างช่วงวัยเป็นหัวใจสำคัญของขบวนการชุมนุมประท้วง ผู้ชุมนุมประท้วงส่วนมากอายุต่ำกว่า 25 ปี¹⁹ ที่เห็นได้ชัดมากไปกว่านั้น คือ นักเรียนมัธยมศึกษาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ได้ร่วมชุมนุมประท้วงอย่างล้นหลาม แม้จากประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยจะพบว่าบ่อยครั้งที่เยาวชนเป็นแนวหน้าในการทำกิจกรรมทางการเมือง แต่การชุมนุมประท้วงครั้งนี้ไม่เหมือนการรวมตัวชุมนุมของมวลชนที่เคยนำโดยเพียงนักศึกษามหาวิทยาลัยในอดีต แต่ผู้เข้าชุมนุมประท้วงจำนวนมากกลับเป็นเด็กมัธยมศึกษาที่ยังเป็น “เด็ก” ตามนิยามของกฎหมาย ทั้งเด็กกลุ่มนี้ยังเป็นหนึ่งในกำลังขับเคลื่อนหลักอีกด้วย²⁰

เด็กที่เข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงมีชื่อเรียกร่องที่หลากหลายแต่ล้วนเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพของพวกเขา พวกเขาได้สนับสนุนข้อเรียกร้องหลักของขบวนการชุมนุมประท้วงใหญ่ ทั้งยังเรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ยุบสภา และให้รัฐยุติการปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง²¹ บ้างก็พูดถึงเรื่องความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ซึ่งก่อนหน้านี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ห้ามพูด เพราะการวิจารณ์ราชวงศ์เป็นความผิดอาญาบทหนักตามกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

ในขณะที่เด็กจำนวนมากชุมนุมประท้วงโดยเจาะจงไปเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานะความเป็นนักเรียนมัธยมศึกษา ยกตัวอย่าง การชุมนุมประท้วงในโรงเรียนหลายแห่งที่เน้นการเรียกร้องให้ยกเลิกระเบียบที่บังคับเครื่องแบบนักเรียนและทรงผม การยุติความรุนแรงทางเพศ และการทำโทษทางร่างกายที่ครูกระทำต่อนักเรียน การกำจัดการทุจริตในโรงเรียน และการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา²²

เมื่อเดือนสิงหาคม 2563 มีนักเรียนอย่างน้อยใน 16 จังหวัดนอกกรุงเทพมหานคร ร่วมแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับผู้ชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลในระหว่างการเข้าแถวตอนเช้า ด้วยการชูสามนิ้วซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของต่อต้านทางการเมือง²³ มีเด็กจำนวนมากผูกโบว์สีขาวที่ผม เสื้อผ้า หรือ สิ่งของอื่นๆ เพื่อแสดงออกถึงการต่อต้านเช่นเดียวกัน²⁴ การชุมนุมประท้วงที่โรงเรียนดำเนินต่อเนื่องไปทั้งปี แม้ว่าจะต้องเจอครุลงโทษทั้งทางกายและวินัยก็ตาม²⁵ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2563 นักเรียนทั่วประเทศได้ร่วมทำการอารยะขัดขืนจนสำเร็จ โดยปฏิเสธที่จะใส่เครื่องแบบที่โรงเรียนบังคับ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกระเบียบที่บังคับให้นักเรียนต้องใส่ชุดเครื่องแบบ²⁶

ต่อมาในปี 2563 การชุมนุมประท้วงที่เด็กเข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่ได้ยุติไป เนื่องจากมีข้อกำหนดมากขึ้นในการจำกัดการทำกิจกรรมเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ว่า การชุมนุมของเด็กประท้วงระลอกใหม่กลับปะทุในช่วง

¹⁸ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, *The Rise and dynamics of the 2020 youth movement in Thailand (ช่วงเฟื่องฟูและพลวัตรของขบวนการเยาวชน 2563 ในประเทศไทย)*, Heinrich-Böll-Stiftung, กุมภาพันธ์ 2565, eu.boell.org/sites/default/files/2022-02/Thailand%202020%20youth%20movement_FINAL.pdf, หน้า 10.

¹⁹ Duncan McCargo, *Disruptors' dilemma? Thailand's 2020 Gen Z protests (ทางแพร่งของตัวป่วน? การชุมนุมประท้วง 2563 ในไทย โดยคนรุ่น Z)* Critical Asian Studies: ปีที่ 53, ฉบับที่ 2, 2 มีนาคม 2564, tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14672715.2021.1876522, หน้า 1

²⁰ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, “The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests (ขบวนการโบว์ขาว: นักเรียนมัธยมในการชุมนุมประท้วง 2563 ของเยาวชนไทย),” หน้า 3 (อ้างแล้ว).

²¹ “The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests (ขบวนการโบว์ขาว: นักเรียนมัธยมในการชุมนุมประท้วง 2563 ของเยาวชนไทย),” หน้า 5 -8 (อ้างแล้ว).

²² “The white ribbon movement: high school students in the 2020 Thai youth protests (ขบวนการโบว์ขาว: นักเรียนมัธยมในการชุมนุมประท้วง 2563 ของเยาวชนไทย),” หน้า 5-8 (อ้างแล้ว).

²³ บีบีซีไทย, “ผูกโบว์ขาวต้านเผด็จการ: เมื่อนิยาม “ชาติ” ของเยาวชน กับ ผู้ใหญ่-ผู้ปกครอง ไม่ตรงกัน, 18 สิงหาคม 2563, bbc.com/thai/thailand-53821787

²⁴ Bangkok Post, “Young begin to be heard (เริ่มจะรับฟังเสียงคนหนุ่มสาว)” 23 สิงหาคม 2563, bangkokpost.com/thailand/politics/1972795/young-begin-to-be-heard.

²⁵ โปรตุเกส, ตัวอย่าง, ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “พ่อ นร.ที่ถูกหยิกเฉย ลูกถูกกระทำ แต่ถูกกล่าวหาว่าหลอกลวง ขณะ ร.ร.ยังไม่ติดต่อมา” 24 สิงหาคม 2563, tldr2014.com/archives/20727 และ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “นร.ม.5 ขึ้นเวที “นักเรียนแล้ว” ถูกครูเรียกพบ-โทรหาแม่พยายามให้รับปากจะไม่ขึ้นอีก,” 10 กันยายน 2563, tldr2014.com/archives/21245

²⁶ มติชนสุดสัปดาห์, “สรุป #1ธันวาคมอกลาเครื่องแบบ จากแต่งไปรเวท สู่อารยะขัดขืนนักเรียนให้กระทรวงฯ”, 1 ธันวาคม 2563, matchonweekly.com/hot-news/article_376196

เดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2564 ที่ดินแดง ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนคนรายได้ต่ำที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร²⁷ แต่การชุมนุมประท้วงครั้งนี้ไม่เหมือนกับในพ.ศ. 2563 ซึ่งผู้เข้าร่วมส่วนมากเป็นเด็กชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาอย่างดี เพราะผู้ชุมนุมประท้วงส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนที่ต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุน้อยและปัจจุบันทำงานเป็นแรงงานนอกระบบในภาคบริการ²⁸ การชุมนุมประท้วงรายวันกินเวลาไปสามเดือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคับข้องใจที่มีต่อรัฐบาลเรื่องแนวทางการจัดการโรคระบาดที่ได้สร้างผลกระทบในทางลบกับวิถีชีวิตของผู้ชุมนุมในฐานะที่เป็นประชากรผู้เปราะบางทางเศรษฐกิจ²⁹

ระหว่าง พ.ศ. 2563 - 2565 เด็กจำนวนมากชุมนุมประท้วงเพื่อเคลื่อนไหวบางประเด็นโดยเฉพาะ โดยได้แรงบันดาลใจมาจากขบวนการชุมนุมประท้วงใหญ่ อีกทั้งยังรวมตัวกันในที่สาธารณะเป็นประจำภายในชุมชนของตน ในงานวิจัยชิ้นนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล พบว่าเด็กผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศร่วมชุมนุมประท้วงเพื่อขับเคื้อนประเด็นสมรสเท่าเทียม ส่วนเด็กที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ได้ลงถนนเพื่อประท้วงรัฐที่บังคับขับไล่คนในชุมชนของเขาให้ออกจากที่ดินบรรพบุรุษ ในขณะที่คนหนุ่มสาวพร้อมด้วยเด็กมลายูมุสลิมรวมตัวกันครั้งใหญ่ที่ชายแดนใต้ติดกับมาเลเซีย เพื่อแสดงออกทางวัฒนธรรมผ่านการใส่ชุดท้องถิ่นและอภิปรายเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิที่ชุมนุมประท้วงโดยสงบของเด็ก ๆ นั้น กลับมีราคาที่จะต้องจ่าย เด็กที่ไปชุมนุมประท้วงและแสดงมุมมองที่รัฐบาลไม่เห็นชอบมักจะถูกรุมว่าอ่อนต่อโลกและไร้ความสามารถที่จะใช้เหตุผลเป็นตัวตัดสินใจในการเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ รัฐบาลไทยได้แสดงวิสัยทัศน์ในทางลบต่อผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กออกมาหลายหน ตัวอย่างเช่น เมื่อปี 2563 นายกรัฐมนตรีได้มีมติต่อขบวนการที่นำโดยเด็ก โดยอ้างว่ามีเด็กหลายคนถูก “บูลลี่ (ระราน)” ให้มาเข้าร่วมชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาล³⁰

สองปีต่อมา รัฐบาลยังคงมีทัศนคติแบบเดิมและแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองเพียงเล็กน้อยว่าจะเคารพเจตจำนงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบ เป็นที่น่าสังเกตว่าในเดือนมิถุนายน 2565 นายธนกร วังบุญคงชนะ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้แสดงให้เห็นมุมมองอย่างเป็นทางการว่าผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กเป็นตัวยุทธศาสตร์และแถลงเตือนในนามของนายกรัฐมนตรีว่า

“อยากเตือนสติ [ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก] ขอให้คิดถึงวันข้างหน้า คิดถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อนและไม่เกี่ยวข้องด้วย [จากการกระทำของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก] เวลาที่ทุกคนควรหันหน้ามาร่วมมือกันฟื้นฟูประเทศหลังโรคโควิดเริ่มคลี่คลายและแก้ไขปัญหาปากท้องที่มาจากวิกฤติโลก ไม่ใช่เวลาที่ควรสร้างความวุ่นวายซ้ำเติมโดยไม่จำเป็น”³¹

บทต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่า ทัศนคติแบบ ‘พ่อปกครองลูก’ (กล่าวคือ ผู้ใหญ่รู้ดีที่สุดและมีอำนาจตัดสินใจแทนเด็ก) เกี่ยวกับเด็กที่ออกมาใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสงบนั้น กลายเป็นรากฐานของการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ชุมนุมประท้วง และนักกิจกรรมที่เป็นเด็ก ซึ่งรวมไปถึงการทำให้กิจกรรมการชุมนุมประท้วงและการแสดงออกอย่างเสรีเป็นความผิดทางอาญา การข่มขู่ สอดแนมติดตาม และความล้มเหลวในการอำนวยความสะดวกให้เด็กเข้าร่วมชุมนุมและคุ้มครองจากความรุนแรง

²⁷ Al-Jazeera, “Battlefield Din Daeng: The Thai protesters with ‘nothing to lose’ (สมรภูมิดินแดง: เมื่อผู้ชุมนุมประท้วงชาวไทยไม่มีอะไรจะเสีย)” 29 ตุลาคม 2564, [aljazeera.com/news/2021/10/29/battlefield-din-daeng-the-thai-protesters-with-nothing-to-lose](https://www.aljazeera.com/news/2021/10/29/battlefield-din-daeng-the-thai-protesters-with-nothing-to-lose).

²⁸ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, *The Rise and dynamics of the 2020 youth movement in Thailand (ช่วงเฟื่องฟูและพลวัตรของขบวนการเยาวชน 2563 ในประเทศไทย)*, หน้า 11-12 (อ้างแล้ว)

²⁹ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, *The Rise and dynamics of the 2020 youth movement in Thailand (ช่วงเฟื่องฟูและพลวัตรของขบวนการเยาวชน 2563 ในประเทศไทย)*, หน้า 11-12 (อ้างแล้ว)

³⁰ บีบีซีไทย, “ผูกโบว์ขาวต้านเผด็จการ: เมื่อนิยาม “ชาติ” ของเยาวชน กับ ผู้ใหญ่-ผู้ปกครอง ไม่ตรงกัน (อ้างแล้ว)”

³¹ คมชัดลึกลับออนไลน์, “นายกรัฐมนตรี” เตือนสติ วัยรุ่นร่วมม็อบ ระวังเสียอนาคต” 12 มิถุนายน 2565, [komchadluek.net/news/518497](https://www.komchadluek.net/news/518497).

4. การปราบปรามสิทธิเด็กใน การประชุมประท้วงโดยสงบ

4.1 ความเชื่อมโยงระหว่างผู้ปกครอง ครู และ รัฐ

แม้ว่าครอบครัวจะเป็นพื้นที่อุปถัมภ์สำหรับเด็ก แต่ก็อาจเป็นสถานที่ที่เกิดความรุนแรงสำหรับเด็กบางคน แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล พบว่าบ่อยครั้งเด็กมีข้อจำกัดบางประการในการเข้าร่วมชุมนุมประท้วง เนื่องจากไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง อีกทั้งในหลายกรณี เจ้าหน้าที่ภาครัฐอาศัยการกดดันทางอ้อมไปยังผู้ปกครองของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่เป็นแกนนำ เพื่อให้เสียกำลังใจที่จะเข้าร่วมการประชุมประท้วง

อันนา นักกิจกรรมเด็กวัย 17 ปี ที่รณรงค์เรื่องความเท่าเทียมทางเพศและประชาธิปไตย เล่าว่าเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการโทรหาและขอให้คุณแม่ของเธอช่วยพูดกับเธอให้เลิกเคลื่อนไหว หลังจากที่เธอได้เข้าร่วมทัวร์ประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับขบวนการฝ่ายซ้ายของประเทศไทยที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2565³² ต่อมาเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม มีเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบมาที่บ้านและนำตัวคุณตาของเธอไปยังสถานที่ชุมนุมประท้วงที่เครือข่ายสิทธิแรงงานจัดขึ้น เพราะเข้าใจผิดว่าเธอเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงดังกล่าว อันนาให้ข้อมูลว่าเจ้าหน้าที่รัฐตั้งใจจะนำตัวคุณตามาให้พาตัวเธอกลับบ้านแต่เธอไม่ได้เข้าชุมนุมประท้วงในวันนั้น³³

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ยังได้บันทึกกรณีความรุนแรงในครอบครัวต่างๆ ที่เกิดกับนักเรียนที่ทำกิจกรรมเคลื่อนไหว ซึ่งการกดดันทางอ้อมจากการมีส่วนร่วมทำให้เกิดความตึงเครียดภายในครอบครัว³⁴

³² สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับอันนา (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 23 กันยายน 2565, กรุงเทพมหานคร.

³³ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับอันนา, 23 กันยายน 2565 (อ้างแล้ว)

³⁴ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับสถาปตี (ปกปิดนามสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 1 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร และ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับภูมิ (ปกปิดชื่อจริงเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 11 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

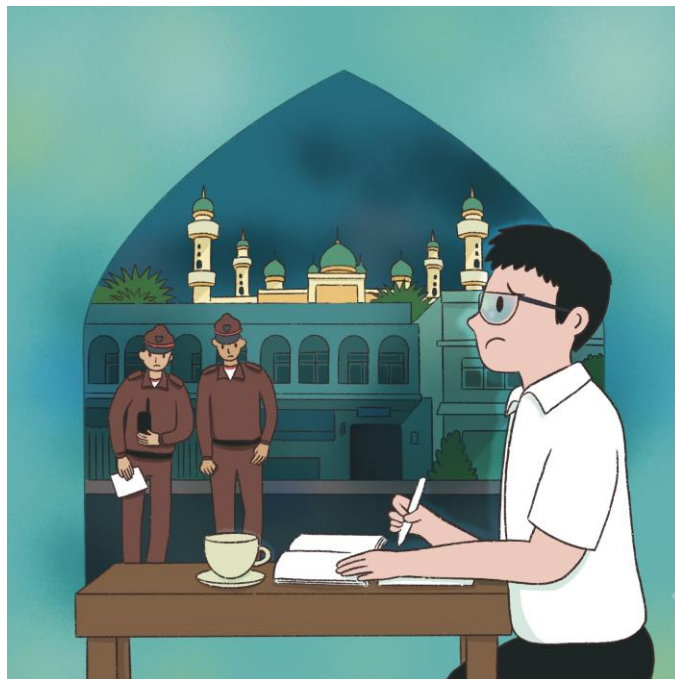

กรณีศึกษาที่ 1: การใช้ความรุนแรงในครอบครัวกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก

สถาปัตย์ เริ่มทำกิจกรรมเมื่อ พ.ศ. 2563 ขณะยังเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่จังหวัดปัตตานี ชายแดนใต้ของประเทศไทย เขาเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทั้งระบบการศึกษาและสถาบันทางการเมือง เขาเล่าประสบการณ์เมื่อครั้งอายุ 17 ปี ตอนที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงฝั่งประชาธิปไตยอย่างกระตือรือร้น

“[เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2563] มีตำรวจประมาณ 5 - 6 นาย มาหาผมที่ร้านกาแฟบอกว่าไม่ให้ทำกิจกรรมในช่วงที่ในหลวงจะเสด็จมาที่ปัตตานีในวันที่ 18 ธันวาคม พวกเขาพูดข่มขู่ว่า ‘ให้อยู่ห่างๆ หรือไม่งั้นก็จะเสียอิสรภาพ’ เจ้าหน้าที่ตำรวจเคยบันทึกคลิปวิดีโอครั้งหนึ่ง ตอนที่ผมปราศรัยในที่ชุมนุมและส่งวิดีโอให้แม่ แล้วบอกแม่ว่าให้มาพูดกับผมให้หยุดทำกิจกรรม หลังจากที่ครอบครัวผมทราบว่าผมเข้าร่วมในขบวนการชุมนุมประท้วง เราก็เริ่มมีปากเสียงกันเยอะขึ้น จากนั้นพ่อแม่ก็เริ่มทำร้ายร่างกายและกดดันผมด้วยวิธีการยึดค่าขนมและโทรศัพท์มือถือของผม ผมเลยต้องหนีออกจากบ้านและไปอยู่กับเพื่อน”

ปัจจุบัน สถาปัตย์ได้พุ่งความสนใจไปทำงานที่สถานศึกษามหาวิทยาลัยแทนที่จะทำกิจกรรมทางการเมืองต่อไป เขาตั้งข้อสังเกตว่าในตอนนั้นเขาทำได้เพียงมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงอย่างจำกัดเพราะว่ายังต้องพึ่งพาครอบครัวทางการเงิน³⁵

ภาพวาดแสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จังหวัดปัตตานีขอพบสถาปัตย์ /

© Amnesty International / Summer Panadd

สถานการณ์ของสถาปัตย์ไม่ต่างไปจากเด็กหลายคนที่เข้าร่วมในขบวนการชุมนุมประท้วงระหว่าง พ.ศ. 2563 - 2565 ภูมิ เป็นนักกิจกรรมเด็กที่ถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดตามพ.ร.ก.ฉุกเฉิน เนื่องจากร่วมชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาล เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 ซึ่งขณะนั้นอายุเพียง 16 ปี³⁶ เขาตัดสินใจออกจากบ้านเพราะทะเลาะกับพ่อแม่และถูกพ่อแม่ทำร้ายจิตใจด้วย

³⁵ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับสถาปัตย์, 1 ตุลาคม (อ้างแล้ว).

³⁶ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ศูนย์ทนาย), “สังฟ้องคดี 3 แกนนำนร. เยาวชนขี้อัยการไม่ได้พิจารณาประเด็นขอความเป็นธรรมที่ร้องไป,” 28 มกราคม 2564, tlhr2014.com/archives/25605.

คำพูดอยู่บ่อยครั้ง เพราะพ่อแม่ไม่เห็นด้วยอย่างมากที่เขาเข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง³⁷ ตั้งแต่ พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา เขาก็จำเป็นต้องออกจากโรงเรียนและเริ่มทำงานเพื่อเลี้ยงดูตนเองและทำกิจกรรมต่อไป³⁸

“พ่อแม่ของผมตัดขาดความช่วยเหลือทางการเงินทันทีที่ผมออกจากบ้าน ชีวิตของผมตกต่ำลงนิดหน่อย ผมร้องไห้เยอะมากเพราะว่าเครียด ผมยังเด็กมากและก็ไม่รู้จะหันหน้าไปหาใครเพื่อขอความช่วยเหลือ ผมต้องออกจากโรงเรียนเพราะว่าไม่มีเวลาไปโรงเรียน ผมต้องจัดการปัญหาส่วนตัวมากมาย [รวมถึงเรื่องงานและเรื่องกิจกรรมด้วย]”

ภูมิ นักกิจกรรมเด็กที่ถูกตั้งข้อหาตามพ.ร.ก. ฉุกเฉิน เพราะเข้าร่วมชุมนุมประท้วง เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 ในขณะที่อายุ 16 ปี

ความรุนแรงในครอบครัวส่งผลให้เด็กสองราย ที่แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลขอสัมภาษณ์นั้น ต้องออกจากบ้านไป ข้อมูลที่แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ได้บันทึกยังสอดคล้องกับรายงานสื่อหลายฉบับในประเด็นที่คล้ายคลึงกันว่าเด็กถูกผู้ปกครองทำร้ายร่างกายและต้องออกจากบ้านหลังจากที่ได้เข้าร่วมชุมนุมประท้วง³⁹ กรณีศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเด็กถูกลงโทษซ้ำซ้อนจากทั้งรัฐและผู้ปกครอง เพียงเพราะเข้าร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบ อย่างที่ภูมิต้องยุติการเรียนชั้นมัธยมศึกษา เพราะไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากพ่อแม่

นอกจากพ่อแม่แล้ว ครูและผู้มีอำนาจในโรงเรียนก็มีส่วนในการบั่นทอนกำลังใจไม่ให้เด็กเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง เบลล์ นักกิจกรรมที่จังหวัดพัทลุง ภาคใต้ของประเทศไทย ให้ข้อมูลกับแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ว่าตอนที่อายุ 16 ปี เขาเริ่มงานรณรงค์ต่อต้านระเบียบโรงเรียนที่เคร่งครัดเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกของนักเรียน ครูได้ขู่ว่าจะหักคะแนนหรือทำโทษทางร่างกาย⁴⁰ เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2563 นักเรียนหญิงรายหนึ่งจากจังหวัดร้อยเอ็ด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อ้างว่าถูกครูหยิก เพราะว่าผูกโบว์สีขาวยุติธรรม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทางการเมืองสำหรับการต่อต้านรัฐบาล⁴¹ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2563 มีรายงานว่าครูจากโรงเรียนแห่งหนึ่งที่กรุงเทพมหานคร ติดต่อนักกิจกรรมเด็กและพ่อแม่เพื่อขอให้เด็กสัญญาว่าจะไม่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงอีกในอนาคต หลังจากได้ปราศรัยที่การชุมนุมประท้วงของกลุ่ม “นักเรียนเลว” ซึ่งเป็นกลุ่ม

³⁷ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับภูมิ, 11 ตุลาคม (อ้างแล้ว).

³⁸ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับภูมิ, 11 ตุลาคม (อ้างแล้ว).

³⁹ โปรตุเกส, ตัวอย่าง, Decode Plus, “ทุกแรงฟาดที่ฟอลงมือ บ้านก็ไม่เหมือนเดิม...พื้นที่ปลอดภัยอยู่ตรงไหนของสังคมที่บีบเบียด,” 18 ธันวาคม 2563, decode.plus/20201207/?fbclid=IwAR3DN3iP0QhKpLF4jeqsOR6U1zMYKCI83 และ The 101 World, “‘ยาก-ลำบาก-แต่ไม่เลิกเสียใจที่ออกมา’ ฟังเสียง 3 เยาวชนที่ไร้บ้านเพราะการเมือง”, 21 ตุลาคม 2564, the101.world/how-protest-affect-the-life-of-youth/

⁴⁰ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับเบลล์ (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 11 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

⁴¹ ศูนย์ทนาย, “พ่อ นร.ที่ถูกหยิกเหย ลูกถูกกระทำ แต่ถูกกล่าวหาว่าหลอกลวง ขณะ ร.ร.ยังไม่ติดต่อมา” 24 สิงหาคม 2563,

thr2014.com/archives/20727

การเมืองที่มีเด็กเป็นแกนนำ⁴² ภัทรพร นักกิจกรรมหญิงรักหญิงที่จังหวัดภูเก็ต ได้เล่าให้แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ฟังว่าครูขอให้เลิกลงสมัครรับเลือกตั้งประธานนักเรียนเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการชุมนุมประท้วง⁴³

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลยังได้บันทึกกรณีที่ครูที่โรงเรียนร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อส่งมอบข้อมูลส่วนตัวของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กให้หน่วยงานที่ใช้บังคับกฎหมาย แชนด์ นักเรียนและนักกิจกรรมที่นิยามตนเองว่าเป็นเควีร์ ถูกตั้งข้อหาตาม พ.ร.ก. ถูกเงินเป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 คดี ซึ่งล้วนแล้วเป็นเหตุจากการเข้าร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบ เธอบอกว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบหน่วยงานในจังหวัดชัยภูมิมาหาครูของเธอเพื่อขอข้อมูลส่วนบุคคลรวมถึงชื่อเธอ ชื่อพ่อแม่ของเธอ และที่อยู่ของเธอ เธอยังได้ข้อมูลว่าโรงเรียนได้ส่งมอบข้อมูลดังกล่าวให้ทางการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว “หนุคิดว่าการกระทำแบบนี้เป็นการคุกคามหนูในฐานะที่เป็นนักกิจกรรม”⁴⁴ มีรายงานอีกกรณีที่จังหวัดพัทลุงว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถูกครูเรียกให้เข้าพบฝ่ายปกครอง เพื่อให้มาพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบ หลังจากที่ได้เผยแพร่เนื้อหาในเฟซบุ๊กที่เชิญชวนให้คนมาร่วมชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2563⁴⁵ เจ้าหน้าที่ยังบอกด้วยว่าการไปร่วมชุมนุมประท้วงเป็นเรื่องผิดกฎหมายและควรระมัดระวังก่อนเข้าร่วม นอกจากนี้ยังขอให้ลบเนื้อหาและข่มขู่ว่าเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ศูนย์ทนายฯ รายงานอีกว่าในระหว่างการพูดคุยครูได้ร่วมมือกับทางการเพื่อข่มขู่สร้างความหวาดกลัวให้เธอไม่กล้าเข้าร่วมชุมนุมประท้วงต่อไป

4.2 ความปลอดภัยของเด็กในการชุมนุมประท้วง

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ติดตามสถานการณ์ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของเด็กในการชุมนุมประท้วงอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ พ.ศ. 2563 ข้อห่วงกังวลเรื่องความปลอดภัยพุ่งขึ้นสูงสุดใน พ.ศ. 2564 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจปราบปรามการชุมนุมประท้วงมากขึ้น สถานการณ์ความรุนแรงบานปลายยิ่งขึ้น กระทั่งนำไปสู่การเสียชีวิตของเยาวชนชายอายุ 15 ปี และมีเด็กที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงได้รับบาดเจ็บสาหัสอีก 2 ราย ระหว่างการปราบปรามการชุมนุมประท้วง ในวันที่ 16 สิงหาคม 2564

กรณีศึกษาที่ 2: การเสียชีวิตของผู้ชุมนุมประท้วง อายุ 15 ปี

เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2564 กลุ่มทะลุฟ้า ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มหลักที่เคลื่อนไหวเรื่องประชาธิปไตย ได้จัดการเดินขบวนอย่างสันติ จากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิไปยังบ้านพัก พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก เพราะรัฐบาลล้มเหลวในการจัดการวิกฤตการณ์โควิด-19⁴⁶ ต่อมาการเดินขบวนสิ้นสุดลงประมาณ 17:50 น. เหตุเพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนใช้แก๊สน้ำตาและเครื่องฉีดน้ำแรงดันสูงยิงสลายการชุมนุมประท้วง⁴⁷ หลังจากนั้น ผู้ชุมนุมประท้วงบางส่วนได้กลับมารวมกลุ่มกันอีกครั้งที่บริเวณใกล้แยกดินแดงจนสุดท้ายปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างรุนแรง ขณะเกิดเหตุ กลุ่มแพทย์อาสา “DNA” รายงานว่ามีเด็กอายุ 14 – 16 ปีจำนวนมากถูกเจ้าหน้าที่ยิงด้วยกระสุนยาง⁴⁸

นอกจากนี้ยังมีผู้ชุมนุมประท้วงสามคนที่อายุ 14 15 และ 16 ปี ถูกยิงด้วยกระสุนจริง ที่ด้านนอกของสถานีตำรวจดินแดง กรุงเทพมหานคร โดยมีกรกล่าวอ้างว่าเป็นฝีมือของบุคคลที่ไม่ได้เป็นฝ่ายรัฐ⁴⁹ ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงรายหนึ่ง คือ วาฤทธิ์ สมน้อย อายุ 15 ปี จากจังหวัดสมุทรปราการ ได้รับบาดเจ็บที่คอและเป็นอัมพาตรวม 72 วัน ก่อนจะเสียชีวิตในวันที่ 28 ตุลาคม 2564⁵⁰ ในขณะนั้น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้เรียกร้องให้รัฐไทยสืบสวนสอบสวนการใช้อาวุธปืนโดยมิชอบด้วยกฎหมายกับเด็กในที่ชุมนุมประท้วงโดยทันทีและเน้นย้ำว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีพันธกรณีที่จะ “คุ้มครองสิทธิของผู้ชุมนุมประท้วงที่เข้าร่วมโดยสงบเพื่อปกป้องพวกเขาไม่ให้บุคคลที่สามเข้ามาแทรกแซงหรือยั่วยุให้เกิดความรุนแรง”⁵¹

เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564 กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บข.น.) ได้แถลงผลการจับกุมผู้ต้องสงสัยที่ยิงวาฤทธิ์⁵² นำสังเกตว่าผู้ต้องสงสัยเป็นบุคคลที่สาม มีชื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หลังจากสถานีตำรวจดินแดงได้ตั้งข้อหากับบุคคลดังกล่าวและส่งคดีให้

⁴² ศูนย์ทนาย, “นม.5 ชั่วคราว “นักเรียนแล้ว” ถูกครูเรียกพบ-โทรหาแม่ พยายามให้รับปากจะไม่ขึ้นอีก” 10 กันยายน 2020, tthr2014.com/archives/21245.

⁴³ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับภัทรพร (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 11 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

⁴⁴ ศูนย์ทนาย, “#มีอบ16สิงหา จับกุม 13 ราย เป็นเยาวชน 5 ราย คนส่งพิษฆ่า-คนส่งของก็ถูกจับ แม่ไม่ได้ชุมนุม ก่อนศาลให้ประกันตัว” 17 สิงหาคม 2564, tthr2014.com/archives/33565.

⁴⁵ เติลนิรัส, “‘มีอบทะลุฟ้า’ ปะทะตร. เตือนยิงแก๊สน้ำตาจุดต้น ประกายคุติชุมนุม” 16 สิงหาคม 2564, dailynews.co.th/news/167021/.

สำนักงานอัยการสูงสุด (อสส.) ไปเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564 พนักงานอัยการได้ร้องขอพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากตำรวจ แต่ตำรวจกลับล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่จะดำเนินการตามคำขอ ทั้งที่ได้รับหนังสือแจ้งเตือนอย่างน้อย 5 ครั้งภายใน 6 เดือน⁵³

หลังจากที่คดีดำเนินไปอย่างล่าช้า เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2565 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จึงทำหนังสือถึง บข.น. เรียกร้องให้ร่วมมือกับ อสส. ทันที โดยให้นำส่งข้อมูลที่จำเป็นเพื่อประกอบการทำคำสั่งฟ้องในคดี ต่อมา เมื่อเดือนสิงหาคม 2565 อสส. ได้มีฟ้องผู้ต้องสงสัย รวม 6 ข้อหา รวมทั้งฆ่าผู้อื่นและมีอาวุธปืนในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁵⁴ ทางการได้เปิดเผยว่าในคดีนี้มีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากกว่าหนึ่งคนเป็นอย่างน้อยแต่ยังไม่ถูกตั้งข้อหา⁵⁵

ภาพวาดแสดงให้เห็นคุณแม่วาทักี สมน้อยเข้าร่วมงานไว้อาลัยการเสียชีวิตของลูกชายของเธอ /
© Amnesty International / Summer Panadd

⁴⁶ ศูนย์ทนาย, “#มีอบ16สิงหา จับกุม 13 ราย เป็นเยาวชน 5 ราย คนส่งพิชชา-คนส่งของก็ถูกจับ แม้ไม่ได้ชุมนุม ก่อนศาลให้ประกันตัว” 17 สิงหาคม 2564, t1hr2014.com/archives/33565.

⁴⁷ เติลินวิล์, “‘มีอบทะเลฟ้า’ ปะทะระ. เตือนยิงแก๊สน้ำตากดดัน ประกาศยุติชุมนุม” 16 สิงหาคม 2564, dailynews.co.th/news/167021/.

⁴⁸ บีบีซีไทย, “มีอบ 16 สิงหา: ดร. ยินยันไม่ได้ใช้กระสุนจริง หลังวัยรุ่นชายถูกยิงเจ็บสาหัสที่สามเหลี่ยมดินแดง” 16 สิงหาคม 2564, bbc.com/thai/thailand-58236137.

⁴⁹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, รายงานประจำ ปี 2564/65 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล: สถานการณ์สิทธิมนุษยชนทั่วโลก (ดัชนี: POL 10/4870/2022), amnesty.org/en/documents/pol10/4870/2022/th, หน้า 27 – 28.

⁵⁰ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “แอมเนสตี้แถลงหลังเยาวชนที่ถูกยิงที่สามเหลี่ยมดินแดงเสียชีวิต ย้ำต้องนำผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมาย,” 28 ตุลาคม 2021, amnesty.or.th/en/latest/news/963/.

⁵¹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “แอมเนสตี้แถลงหลังเยาวชนที่ถูกยิงที่สามเหลี่ยมดินแดงเสียชีวิต ย้ำต้องนำผู้ก่อเหตุมาลงโทษตามกฎหมาย,” (อ้างแล้ว).

⁵² ไทยรัฐพลัส, “1 ปี ยิง วาทักี สมน้อย หน้า สน.ดินแดง ความยุติธรรมเดินทางช้ากว่ากระสุน” 16 สิงหาคม 2565, plus.thairath.co.th/topic/speak/101960

⁵³ ไทยรัฐพลัส, “1 ปี ยิง วาทักี สมน้อย หน้า สน.ดินแดง ความยุติธรรมเดินทางช้ากว่ากระสุน” (อ้างแล้ว)

⁵⁴ ไทยรัฐพลัส, “1 ปี ยิง วาทักี สมน้อย หน้า สน.ดินแดง ความยุติธรรมเดินทางช้ากว่ากระสุน” (อ้างแล้ว)

⁵⁵ The Matter, “1 ปี คดี ‘วาทักี’ เด็ก 15 ปี ถูกยิงเสียชีวิตหน้า สน.ดินแดง รวบแล้ว 1 ราย อีกรายอยู่ระหว่างตามตัว.” 16 สิงหาคม 2565, facebook.com/thematterco/posts/3275929465955766.

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล บันทึกข้อกังวลด้านความปลอดภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่กระทำต่อเด็กระหว่างการจับกุมและควบคุมตัว ศูนย์นายไต้บันทึกเหตุการณ์ระหว่าง พ.ศ. 2563 – 2565 ว่ามีการจับกุมเด็ก โดยไม่แสดงหมายจับจากศาล 51 ครั้ง และมีการจับกุม 7 ครั้งที่มีหมายศาลที่ออกโดยศาลเยาวชนและครอบครัว⁵⁶ เด็กอายุน้อยที่สุดที่ถูกจับกุมในระหว่างการชุมนุมประท้วงมีอายุเพียงอายุ 11 ปีเท่านั้น⁵⁷ **คัมเกล้า สงสมบูรณ์** ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน เปิดเผยว่ารัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องให้ความระมัดระวังในการดำเนินการจับกุมเด็กและต้องงดเว้นจากการปฏิบัติต่อเด็กอย่างทารุณ⁵⁸ อย่างไรก็ตาม เธอเคยทำคดีให้ลูกความที่อายุต่ำกว่า 18 ปี หลายคนที่เคยเผชิญกับการปฏิบัติที่ทารุณโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาทิ การใช้กระสุนยาง การทุบตี และการใช้เครื่องมือพันนาการระหว่างการจับกุมโดยเฉพาะเด็กที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงที่แยกดินแดง

ข้อมูลจากนายคัมเกล้าสอดคล้องกับการบันทึกคดีของ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ในคดีหนึ่งที่ใช้กำลังเกินกว่าเหตุระหว่างการดำเนินงานของตำรวจในที่ชุมนุมประท้วงและการปฏิบัติที่ทารุณระหว่างจับกุมนักเรียนมัธยมศึกษา วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ประมาณ 21.00 น. **สายน้ำ** นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย อายุ 17 ปีในขณะนั้น ได้ไปร่วมชุมนุมประท้วงที่หน้ากองพันทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นฐานทัพทหารที่มีกองพันสำคัญสามแห่ง ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สายน้ำให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ว่าเขาถูกยิงด้วยกระสุนยางสองครั้ง ขณะกำลังช่วยเหลือผู้ชุมนุมประท้วงคนอื่นที่ได้รับบาดเจ็บระหว่างการปราบปรามของตำรวจ⁵⁹

สายน้ำเล่าให้แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลฟังว่า “หลังจากที่ผมถูกยิง ผมก็พยายามจะวิ่งหนีแต่ตำรวจควบคุมฝูงชนเข้ามาตักทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เขาจับผมไว้และกดให้ลงไปที่พื้น ผมจำได้ว่าเขาเตะผมและใช้อะไรที่ไม่รู้ที่แข็งเหมือนกระบองหรือด้ามปืนมาทุบตีผม เขาค้นตัวผมไปทั่วทั้งตัวและเอาสายเคเบิลมามัดผมไว้ และก็เตะผมต่อ” สายน้ำยังเล่าให้ฟังว่าไม่มีการแจ้งอธิบายเรื่องสิทธิตามกฎหมายขณะทำการจับกุม⁶⁰ หลังจากนั้นเขาถูกนำตัวไปที่สถานีตำรวจสุทธิสารและถูกขังไว้ตลอดทั้งคืน ทั้งที่ได้รับบาดเจ็บจากกระสุนยางและการจับกุมที่ใช้ความรุนแรง สายน้ำได้พบแพทย์ในเช้าวันถัดมาหลังจากถูกขังเป็นเวลาหลายชั่วโมง

อีกหนึ่งกรณีที่คล้ายคลึงกัน คือ มีรายงานว่าเจ้าหน้าที่ได้ใช้กุญแจมือพลาสติกหรือสายเคเบิลไทร์เพื่อควบคุมตัวผู้ชุมนุมประท้วงอายุ 12 ปี ระหว่างการปราบปรามของตำรวจในการชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาล บริเวณใกล้แยกดินแดง เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2564.⁶¹ ภายหลังได้ตั้งข้อหาว่าเด็กกระทำความผิดตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน

มาตรา 69 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (“พ.ร.บ.ศาลเยาวชน”) ห้ามมิให้ใช้ “เครื่องพันธนาการ” ในการจับกุมเด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยั้งอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อป้องกันอันตรายหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น⁶² กฎหมายยังกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมต้องแจ้งเด็กถึงเหตุผลในการจับกุมและแจ้งข้อกล่าวหา รวมทั้งสิทธิตามกฎหมายให้ทราบ จากการบันทึกข้อมูลของ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ดำเนินการจับกุมสายน้ำตามกระบวนการดังกล่าวแต่อย่างใด

⁵⁶ ศูนย์นายไต้, “วันเยาวชนแห่งชาติ’ ที่มีเด็กเยาวชนไม่น้อยกว่า 183 คน ถูกจับกุม-ดำเนินคดีทางการเมือง,” 20 กันยายน 2564, tthr2014.com/archives/35347.

⁵⁷ ศูนย์นายไต้, “จับกุม-รุมทำร้าย บุคคลันยามดึก ภาพจากรุนแรง หลัง คผ. ทำร้ายปชช. ปิดกั้นสื่อ จับเด็ก 10-13 ปี” 9 ตุลาคม 2564, tthr2014.com/archives/36302.

⁵⁸ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับคัมเกล้า สงสมบูรณ์, ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน, 11 พฤศจิกายน 2565, กรุงเทพมหานคร

⁵⁹ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับสายน้ำ (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 21 กันยายน 2565, กรุงเทพมหานคร

⁶⁰ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับสายน้ำ, 21 กันยายน 2565 (อ้างแล้ว)

⁶¹ ศูนย์นายไต้, “‘เอ๊ย’ เด็กเสวมมาทะเล้นขวัญใจชาวมือบวัย 12 ปี กับ 2 คดีการเมืองที่มีโทษจำคุกสูงสุด 4 ปี” 18 พฤษภาคม 2565, tthr2014.com/archives/43762.

⁶² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, 2010, มาตรา 69, ย่อหน้า 3 (อ้างแล้ว)

ภาพวาดแสดงให้เห็นเหตุการณ์ตอนที่สายน้ำถูกจับด้วยความรุนแรงโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจระหว่างการสลายการชุมนุม / © Amnesty International / Summer Pannadd

กรณีศึกษาที่ 3: การควบคุมตัวที่มีขอบด้วยกฎหมายและสร้างบาดแผลทางจิตใจให้กับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก

อีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ เด็กอายุ 14 ปี และ เด็กอายุ 15 ปี ถูกจับกุมในเวลาากลางคืน หลังจากที่ได้ร่วมชุมนุมประท้วงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและสถาบันกษัตริย์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564⁶³ โป้ยเขียน นักกิจกรรมผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งขณะนั้นอายุ 14 ปี ให้ข้อมูลกับ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตว่า “หลังจากชุมนุมประท้วงเสร็จ เพื่อนหนูกับหนูก็ขึ้นแท็กซี่กลับบ้าน มีเจ้าหน้าที่ตำรวจขี่มอเตอร์ไซค์มาหยุดเราเอาไว้เพราะเห็นว่าเรากำลังจะกลับ แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ขึ้นมาบนรถด้วย เขาบอกหนูว่าเดี๋ยวจะพาตัวพวกหนูไปที่สถานีตำรวจพญาไท แต่สุดท้ายกลับพาเราไปที่กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1 (บก.ตชด.ภาค 1) จังหวัดปทุมธานี พวกหนูถูกนำตัวไปไว้ในห้องที่รวมกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นผู้ใหญ่ที่ใช้ทำการสืบสวนสอบสวน”⁶⁴ ภายหลังจากการสืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งว่าโป้ยเขียนถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ ตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน คุ่มเกล้า เห็นว่าทางการควรแยกเด็กออกจากผู้ใหญ่และนำตัวเด็กไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการสืบสวนสอบสวนที่มีอำนาจในท้องที่ที่จับกุมตัว การคุมขังตัวเอาไว้ที่ บก.ตชด.ภาค 1 จึงเป็นการคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไทย⁶⁵ ส่วนตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้ว ถือว่าเป็นการคุมขัง “โดยพลการ” เนื่องจากผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกจับเพียงเพราะใช้สิทธิที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบ ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในข้อ 20 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้เท่านั้น⁶⁶

“ตอนที่เขาแจ้งว่าหนูโดนคดี โลกของหนูเหมือนแตกสลายไปเลย ตอนนั้นหนูร้องไห้และเสียศูนย์ไปหลายเดือน หนูเอาแต่โทษตัวเองว่าเป็นเพราะเข้าร่วมชุมนุมประท้วง จนถึงตอนนี้เวลาที่ม่อะไรมาสะกิดให้หนูนึกถึงเหตุการณ์ในคืนนั้น หนูจะเริ่มรู้สึกเจ็บอยู่ในอกและร้องไห้ออกมา” โป้ยเขียนกล่าว⁶⁷ สุดท้าย โป้ยเขียนตัดสินใจเข้ากระบวนการพิเศษที่เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อยุติคดีความทางอาญา⁶⁸ อย่างไรก็ตาม ความทรงจำที่เป็นบาดแผลยังคงกลับมาหลอกหลอนเธอกล่าวว่า “หนูรู้สึกว่าความฝันในอนาคตของหนูดับสลายไปแล้ว และหนูคงไม่อาจจะกลับมาเป็นคนเดิมก่อนหน้าที่จะพบเจออะไรแบบนี้ได้”

4.3 เมื่อสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบถูกทำให้เป็นอาชญากรรม

ศูนย์ทนายฯ รายงานว่ามีเด็กอย่างน้อย 283 ราย ถูกตั้งข้อหา รวม 210 คดี จากการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 - 3 ตุลาคม 2565⁶⁹ 172 คดี จากทั้งหมด 210 คดี ยังเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา โดยที่ส่วนใหญ่เป็นข้อหาทางอาญา เป็นที่น่าสังเกตุว่าเด็กจำนวน 241 ราย ถูกตั้งข้อหาตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ซึ่งปัจจุบันยกเลิกไปแล้ว ในอดีตเคยมีผลบังคับใช้ผ่านการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนานมากกว่า 2 ปี ตั้งแต่ 26 มีนาคม 2563 - 30 กันยายน 2565 โดยรัฐบาลไทยอ้างว่าเป็นเพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ทาง

⁶³ ศูนย์ทนายฯ, “สังข์พ้องคดี ม.112 สองเยาวชนอายุ 16 ปี เหตุแสดงออกต่อพระบรมฉายาลักษณ์ใน #มีอบ20มีนา64 ก่อนศาลให้ประกัน” 18 พฤษภาคม 2565, thhr2014.com/archives/43795.

⁶⁴ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับโป้ยเขียน (ปกปิดชื่อจริงเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 29 กันยายน 2565, กรุงเทพมหานคร.

⁶⁵ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับคุ่มเกล้า สงสมบูรณ์, 11 พฤศจิกายน 2565 (อ้างแล้ว)

⁶⁶ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, “รายงานของคณะทำงานว่าด้วยการคุมขังโดยพลการ,” 24 ธันวาคม 2555, เอกสารองค์การสหประชาชาติ A/HRC/22/44, documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/189/35/PDF/G1218935.pdf?OpenElement.

⁶⁷ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับโป้ยเขียน, 29 กันยายน 2565 (อ้างแล้ว)

⁶⁸ หมวด 7 ของพ.ร.บ.เยาวชน ของประเทศไทย ให้เด็กที่กระทำผิดกฎหมายสามารถเลือกใช้ “มาตรการพิเศษ” ที่เบี่ยงเบนคดี โดยให้เข้ารับแผนบำบัดฟื้นฟูแทนการถูกพิจารณาคดีและมีประวัติอาชญากรรม โปรดอ่าน รายละเอียดเพิ่มเติมใน ข้อ 4.4: “กระบวนการยุติธรรมของเด็ก – แต่เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของใคร?”

⁶⁹ ศูนย์ทนายฯ, “สถิติเยาวชนถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม ปี 2563-2565” 3 ตุลาคม 2565, thhr2014.com/archives/24941

ยังได้ใช้อำนาจกว้างขวางตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เพื่อกำหนดเงื่อนไขที่เกินความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วนเพื่อจำกัดสิทธิในการชุมนุม โดยสงบ⁷⁰ ทั้งนี้ การฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และ/หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท⁷¹

กรณีศึกษาที่ 4: นักกิจกรรมถูกตั้งข้อหาตามกฎหมายที่ปัจจุบันยกเลิกไปแล้ว

แซนด์ นักเรียนและนักกิจกรรมที่นิยามตัวเองว่าเป็นควีเรีย อายุ 17 ปีอยู่ที่ภูเขี้ยว อำเภอชนบทในจังหวัดชัยภูมิ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เธอเริ่มสนใจประเด็นการเมืองและสังคมภายหลังได้เรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานน้ำตาลในละแวกบ้าน พออายุได้ 14 ปี เธอก็เริ่มเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในที่ดินในภูมิภาคของเธอ เพื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์บ้านเกิด ต่อมาใน พ.ศ. 2563 แซนด์เริ่มเข้าร่วมการประชุมประท้วงในประเด็นต่างๆ ตั้งแต่ประชาธิปไตยไปจนถึงการศึกษา “ทุกอย่างมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน เราสามารถพูดถึงปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งหมดในเวลาเดียวกันได้” เธอกล่าวกับ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต⁷²

ในเดือนมกราคม 2564 แซนด์สมัครเข้า “ค่ายราษฎรอนท้าว” ซึ่งจัดโดยกลุ่ม อันมีสามัญชนเป็นประมุข (Unme of Anarchy) ค่ายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อนำคนรุ่นใหม่มาลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่มีการทำเหมืองแร่ทองคำ แต่เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2564 ซึ่งเป็นหนึ่งวันก่อนที่จะได้ลงพื้นที่ มีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรภูเขี้ยวมาหาแซนด์และนักเรียนอีก 2 ราย ที่สมัครไปค่ายที่บ้าน ในขณะที่ครูที่โรงเรียนของแซนด์ได้เรียกพบพ่อแม่ของเด็กที่อยากจะไปค่ายดังกล่าวและบ่นทอนกำลังใจพ่อแม่ที่จะอนุญาตให้ลูกของตนเข้าร่วมกิจกรรม

ส่งผลให้ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 แซนด์ไปร่วมชุมนุมประท้วงที่หน้าสถานีตำรวจภูธรภูเขี้ยว เพื่อเรียกร้องให้ครูและเจ้าหน้าที่ตำรวจขอโทษที่ข่มขู่นักเรียนและทำให้หมดกำลังใจที่จะเข้าร่วม “ค่ายราษฎรอนท้าว” แซนด์จึงถูกตั้งข้อหาและต่อมาถูกสั่งฟ้องตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน กล่าวหาว่า “มั่วสุมในลักษณะเสี่ยงต่อการแพร่โรคในพื้นที่เฝ้าระวังสูง” ต่อมา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ได้มีการยกเลิกการใช้บังคับ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ทั่วประเทศเพื่อควบคุมสถานการณ์โรคโควิด-19 หลังจากนั้นไม่นานวันที่ 25 ตุลาคม ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชัยภูมิได้ยกฟ้องโดยให้เหตุผลว่ากิจกรรมที่แซนด์ทำไปยังไม่ถึงขนาดเสี่ยงต่อการแพร่โรคในวงกว้าง⁷³

แม้ว่าศาลจะยกคำฟ้องในคดีนี้แต่แซนด์มีคดีค้างอื่นๆ อีก 9 คดี ที่เธอถูกตั้งข้อหาตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ที่ถูกยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากได้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงตั้งแต่ พ.ศ. 2563 – 2565

⁷⁰ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล และ องค์การอื่น ๆ, “เจ้าหน้าที่รัฐไทยต้องยุติการดำเนินคดีภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน” (ดัชนี: ASA 39/6190/2022), 8 พฤศจิกายน 2565, amnesty.or.th/latest/news/1052/.

⁷¹ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน, 2548, web.krisdika.go.th/data/document/ext810/810259_0001.pdf krisdika.go.th/librarian/get?sysid=457954&ext=pdf, มาตรา 18.

⁷² สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับแซนด์, 5 ตุลาคม 2565 (อ้างแล้ว).

⁷³ ศูนย์ทนาย, “ยกฟ้อง! “แซน” นร.ภูเขี้ยว คดี พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ชุมนุมเรียกร้อง ตร.ขอโทษ ศาลเยาวชนชัยภูมิชี้ จำเลยไม่ใช่ผู้จัด ไม่มีหน้าที่ขออนุญาต – ชุมนุมในที่โล่ง ไม่แพร่โควิด” 26 ตุลาคม 2565, tth2014.com/archives/49943.

ภาพวาดแสดงให้เห็นถึงแนวคิดขณะกำลังศึกษากฎหมายไทยเพื่อเตรียมตัวสำหรับการไปชั้นศาล /
© Amnesty International / Summer Panadd

กฎหมายอาญาอีกตัวที่ใช้เพื่อพุ่งเป้าจัดการกับเด็กในการชุมนุมประท้วงคือกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112) ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึง 15 ปี”⁷⁴ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล ได้แสดงข้อห่วงกังวลในหลายกรณีอยู่เป็นประจำเกี่ยวกับการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์เพื่อลงโทษและจำคุกบุคคลที่แสดงเสรีภาพในความคิดเห็นโดยสงบ รวมถึงคำพิพากษาของศาลเมื่อ พ.ศ. 2564 ที่จำคุก “อัญชัญ” อดีตข้าราชการ เป็นระยะเวลา 87 ปี เนื่องจากได้เผยแพร่คลิปในรายการทอล์กโชว์ออนไลน์ที่มีการแสดงความคิดเห็นที่หมิ่นประมาทกษัตริย์⁷⁵

จากการสังเกตการณ์ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล เห็นว่าการนำคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์มาใช้จัดการกับผู้ชุมนุมประท้วงรวมถึงเด็กเพิ่มสูงขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะเน้นย้ำว่านับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่ทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์กับเด็ก นับแต่เดือนพฤศจิกายน 2565 มีเด็กจำนวน 17 รายที่ถูกตั้งข้อหาตามกฎหมายนี้ โดยพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องไปแล้ว 11 คดี ปัจจุบันมี 3 คดีที่ยังอยู่ในระหว่างการสืบสวนสอบสวน ในขณะที่คดีอื่นยุติลงไปเนื่องจากจำเลยที่เป็นเด็กยินยอมที่จะเข้ากระบวนการพิเศษที่เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมแทนที่จะต่อสู้คดี⁷⁶

⁷⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (มาตรา 107-112) ประมวลกฎหมายอาญา, krisdika.go.th/librarian/get?sysid=443287&ext=pdf.

⁷⁵ โปรตุเกส แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล, “ประเทศไทย: การลงโทษจำคุก 87 ปีในความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เป็นอัตราโทษสูงสุดที่เคยมีมา” 19 มกราคม 2565, [amnesty.org/en/latest/news/2021/01/thailand-87-prison-sentence-lese-majeste-2/](https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/01/thailand-87-prison-sentence-lese-majeste-2/) และ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล, “Thailand: Record lèse-majesté sentences highlight growing extremes of repression in Thailand (ประเทศไทย: บันทึกโทษจำคุกคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแสดงให้เห็นการปราบปรามที่ดุเดือดในประเทศไทย)”, 7 สิงหาคม 2558, [amnesty.org/en/documents/asa39/2253/2015/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/2253/2015/en/).

⁷⁶ ศูนย์ทนายฯ, สถิติเยาวชนถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม ปี 2563-65, 31 ธันวาคม 2564, [tthr2014.com/archives/24941](https://www.tthr2014.com/archives/24941)

มีเด็กอย่างน้อย 3 คน ที่ถูกตั้งข้อหาขโมยปลุกปั่นตามมาตรา 116 ของประมวลกฎหมายอาญา⁷⁷ ที่มีบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือหรือวิธีอื่นใดอันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต

- (1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย
- (2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สันติขึ้นในราชอาณาจักร หรือ
- (3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน”⁷⁸

ผู้กระทำความผิดฐานขโมยปลุกปั่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

มีเด็กจำนวนมากแสดงความคิดเห็นผ่านทางออนไลน์ที่วิจารณ์รัฐบาลและถูกตั้งข้อหาตาม มาตรา 14 ของ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเครื่องมือปิดกั้นทางดิจิทัลในประเทศไทยให้เข้มงวดมากขึ้น โดยบัญญัติเหตุของการขอให้กลุ่มเครือข่ายกว้างขวาง ทำให้รัฐบาลใช้เป็นช่องทางการดำเนินคดีกับ “ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ” ที่ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่บุคคลที่สามหรือสาธารณะ” หรือ “โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน”⁷⁹ เนื่องจากขบวนการชุมนุมประท้วงจัดตั้งผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เด็กบางคนใช้โซเชียลมีเดียอย่างแข็งขันเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารกับเพื่อน ทำให้บางครั้งตกเป็นเป้าหมายการดำเนินคดีทางอาญาจากกิจกรรมออนไลน์

กรณีศึกษาที่ 5: “ความผิดอาญาอย่างเดี่ยวของผม คือ การที่ผมมีความคิดเห็น”

ธนวัฒน์ กาเพ็ง หรือ “ปุน” เป็นนักกิจกรรมผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจากกลุ่มทะเลฟ้าที่เคลื่อนไหวทางประชาธิปไตย เขามาจากจังหวัดกาญจนบุรี ภาคตะวันตกของประเทศไทยที่บริเวณชายแดนไทยพม่า ย้อนกลับไปเมื่อปี 2563 ปุนอายุ 17 ปี เขาเดินทางมาที่กรุงเทพมหานครบ้างเพื่อร่วมชุมนุมประท้วงให้มีการปฏิรูปด้านการศึกษาและพัฒนาประชาธิปไตย “ผมเคยเป็น ‘นักเรียนดี’ ที่ขยันเรียนและทำตามคำสั่งของครู แต่หลังจากที่รัฐบาลชุดนี้เข้ามากุมอำนาจ ผมเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมของรัฐบาล ผมสงสัยว่าประชาชนรับได้อย่างไรที่ว่าทหารยึดอำนาจและยังคงอยู่ในอำนาจต่อเนื่องอีกหลายปี นี่คือนิสัยที่ทำไมผมถึงได้เริ่มมารวมชุมนุมประท้วง”⁸⁰

ปุนเป็นผู้ใช้โซเชียลมีเดียตัวยง รวมถึงใช้เฟซบุ๊กเพื่ออ่านข่าวและแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง เมื่อเดือนตุลาคม 2564 เขาถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ ตามมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา และนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นการหมิ่นประมาทกษัตริย์ ตามมาตรา 14 (3) พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ เพราะเขาได้เผยแพร่ 8 โพสต์ จากกลุ่ม เฟซบุ๊ก Royalist Marketplace ที่มีสมาชิกวิจารณ์ราชวงศ์และมีโพสต์เกี่ยวกับกษัตริย์และการทำร้ายร่างกายผู้ลี้ภัยทางการเมืองชาวไทย ในขณะที่แชร์โพสต์นั้นเขาอายุ 17 ปี “ความผิดอย่างเดี่ยวของผมคือ การที่ผมมีความคิดเห็น” ปุนกล่าว

ในคดีนี้ ปุนถูกฟ้องที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนใต้สุดที่บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ปุนบอกแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ว่าเขาต้องเดินทางเป็นระยะเวลาถึง 18 ชั่วโมง เพื่อรายงานตัวกับสถานีตำรวจสุโขทัย จังหวัด

⁷⁷ บันทึกข้อมูลภายในของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล

⁷⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลในราชอาณาจักร(มาตรา 113 – 118) ประมวลกฎหมายอาญา, krisdika.go.th/librarian/get?sysid=443287&ext=pdf

⁷⁹ เครือข่ายพลเมืองเน็ต, “พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ 2560 ไทย-อังกฤษ Thailand’s Computer-related Crime Act 2017 bilingual” 25, มกราคม 2560, thainetizen.org/docs/cybercrime-act-2017/.

⁸⁰ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับธนวัฒน์ กาเพ็ง หรือ “ปุน”, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 10 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

นราธิวาส ต่อมาศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนราธิวาสอนุญาตให้ย้ายการพิจารณาคดีไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวที่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่ปุ่นอยู่ในปัจจุบัน การพิจารณาคดีของปุ่นจะเริ่มขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2566

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ตั้งข้อสังเกตว่าข้อมูลสถิติตามที่กล่าวมาอาจจะมีได้สะท้อนภาพรวมทั้งหมดของจำนวนเด็กที่ถูกตั้งข้อหาทางอาญาเนื่องจากการใช้สิทธิที่มีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบและเสรีภาพในการแสดงออก เพราะขอบเขตการบันทึกข้อมูลของศูนย์ทนายฯ จำกัดเฉพาะการประท้วงที่เรียกร้องให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยและปฏิรูปสถาบันทางการเมืองเท่านั้น แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ยังได้บันทึกกรณีของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กชาวชนพื้นเมืองที่ถูกตั้งข้อหาว่าฝ่าฝืนพ.ร.ก.ฉุกเฉิน เนื่องจากเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินของชนพื้นเมืองกะเหรี่ยงอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 6: นักกิจกรรมเด็กชาวพื้นเมืองที่ปกป้องสิทธิชุมชน

จันทร์ ต้นน้ำเพชร เป็นนักกิจกรรมชนเผ่าพื้นเมืองชาวปกากะญอจากหมู่บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี ในอดีตชุมชนของเธอเคยอยู่อาศัยที่กลุ่มป่าแก่งกระจานโดยดำรงชีวิตด้วยการทำไร่หมุนเวียน ต่อมาชุมชนถูกบังคับขับไล่และให้โยกย้ายไปยังที่ดินบริเวณใหม่ที่ไม่สามารถดำรงวิถีชีวิตดั้งเดิมต่อไป ความพยายามที่จะกลับไปยังผืนดินของบรรพบุรุษส่งผลให้รัฐใช้กำลังโดยไม่จำเป็นและเกินกว่าเหตุ ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปโน้มน้าวในทางที่มีชอบ รวมถึงการจับกุมและฆ่านักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งยังตั้งข้อหากับผู้ที่ต้องการจะกลับไปยังผืนดินเดิม⁸¹

ตอนที่จันทร์อายุ 17 ปี เธอพร้อมด้วยนักกิจกรรมจากเครือข่ายที่ดินและชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอยได้ยึดสี่แยกนางเลิ้งที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปลายมกราคม – ต้นกุมภาพันธ์ 2565 จันทร์บอกกับแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ว่าเธอร่วมชุมนุมประท้วงเพราะมีเพียงไม่กี่คนในชุมชนของเธอที่พูดภาษาไทยได้และเธอต้องการจะเป็นกระบอกเสียงให้คนของเธอเพื่อเรียกร้องให้รัฐรับรองสิทธิชนพื้นเมือง “หนูอยากที่จะมีชีวิตเหมือนเด็กคนอื่นที่ไปโรงเรียน ที่ได้เรียนหนังสือ แต่ตอนนี้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นเรื่องที่ต้องมาก่อน” เธอกล่าว⁸²

ต่อมาจันทร์ถูกตั้งข้อหาว่าฝ่าฝืนมาตรา 9 และมาตรา 11 พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ที่ห้ามการชุมนุมประท้วง ปัจจุบันคดีของเธอยังคงค้างอยู่ที่ชั้นไต่สวน ระหว่างที่ให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล จันทร์หวนคิดถึงประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็ก “หนูเบลอไปหมด มีหลายอย่างที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ศาลพูดแล้วหนูไม่ค่อยจะเข้าใจเท่าไร แม้ว่าหนูเข้าใจภาษาไทย แต่จะดีกว่าถ้าจะมีคนที่พูดภาษาของหนู (ภาษาปกากะญอ) มาช่วยให้หนูเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น”

⁸¹ Prachatai English, “Indigenous Karen villagers arrested after returning to ancestral land (ชาวบ้านชาวกะเหรี่ยงพื้นเมืองถูกจับกุมหลังจากกลับไปที่ดินของบรรพบุรุษ),” 6 มีนาคม 2564, prachatai.com/english/node/9104.

⁸² สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับจันทร์ ต้นน้ำเพชร, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 29 กันยายน 2565, กรุงเทพมหานคร

4.4 กระบวนการยุติธรรมของเด็ก – แต่ผลประโยชน์สูงสุดของใคร ?

ตามกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บุคคลที่ใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบจะต้องได้รับความคุ้มครองและไม่ถูกดำเนินคดีอาญาหรือต้องไม่อยู่ภายใต้การแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม แต่บทที่กล่าวมาแล้วชี้ให้เห็นว่าเด็กหลายร้อยรายยังคงถูกตั้งข้อหาในทางคดีอาญา จากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

ในประเทศไทย หากเด็กได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็จะได้รับปฏิบัติตามวิธีพิจารณาความที่ออกแบบขึ้นมาสำหรับเด็กโดยเฉพาะ วิธีพิจารณาความอาญาสำหรับเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสเด็กที่ทำผิดกฎหมายได้ฟื้นฟู ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ กลับคืนสู่สังคมโดยที่ไม่ก่อเหตุซ้ำ⁸³ เป็นที่สังเกตได้ว่าหมวด 7 ของ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ ให้เด็กเข้าสู่การปรับพฤติกรรมที่เรียกว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็ก” กล่าวคือ เด็กสามารถเข้าสู่กระบวนการพิเศษที่เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมแทนที่จะต้องมาต่อสู้อัยการและมีประวัติอาชญากรติดตัว เด็กบางคน เช่น โป๊ยเซียนซึ่งได้รับการพูดถึงในกรณีศึกษาที่ 2 ของรายงานฉบับนี้นั้น ได้เลือกที่จะเข้าสู่มาตรการดังกล่าวเพื่อที่จะไม่ต้องมีประวัติทางคดีอาญา อย่างไรก็ตาม แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล มีจุดยืนว่า ภาครัฐไม่ควรจำเป็นต้องใช้การแทรกแซงทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยซ้ำ หากเด็กเพียงแค่อำนาจการใช้สิทธิที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนฯ ยังได้สะท้อนวิธีการดังกล่าวและอ้างหลายครั้งว่า การตัดสินใจและการดำเนินการในกระบวนการพิจารณาความอาญาต้องนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นไปตาม “หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน” ที่เกี่ยวข้องในคดี⁸⁴ แต่ทว่า แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ยังพบว่ายังมีหลายกรณีวิธีพิจารณาความที่มีอยู่ไม่ได้ช่วยประกันสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กได้

ยกตัวอย่าง ในขั้นตอนการไต่สวนคดี ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กจะถูกนำตัวไปคุมขังที่สถานพินิจเพื่อสืบเสาะประวัติเยาวชน มาตรา 82 ของ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ ระบุว่าให้พนักงานคุมประพฤติที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต้องทำรายงานเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กแล้วจึงส่งความเห็นแนะนำนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี รายงานจะถูกส่งมายังศาลด้วยหากเป็นกรณีที่มิใช่เด็กกระทำผิด นอกจากนี้ เด็กจะต้องนัดพบกับนักจิตวิทยาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อประเมินสถานการณ์ส่วนตัวและครอบครัวรวมถึงการเตรียมตัวที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู⁸⁵

โดยหลักแล้ว กระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมเด็กจะเป็นภาพสะท้อนถึงความพยายามในทางบวกที่จะคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ได้บันทึกหลายคดีที่พบความผิดปกติของระบบยุติธรรมสำหรับเด็ก เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็ก 12 รายที่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล สัมภาษณ์ได้พูดถึงการสืบเสาะประวัติเยาวชนที่มีคำถามที่ไม่ได้คำนึงถึง

⁸³ ปพนันท์ ธีระพันธ์, “แนวทางการพัฒนาการเบี่ยงเบนคดีในชั้นสอบสวนที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด,” วารสารนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 47(2), มิถุนายน 2561, so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/196263/136429, หน้า 370 – 371.

⁸⁴ โปรต่าน, ตัวอย่าง, ประเทศไทย, พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, 2553, มาตรา 31 ศาลมีดุลพินิจที่จะขอการสนับสนุนจากนักจิตวิทยา แพทย์ หรือ นักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานเพื่อเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมในคดีอาญา และ มาตรา 75 ศาลมีอำนาจประเมินว่าเป็นจะต้องคุมขังเด็กหรือไม่

⁸⁵ ศูนย์ทนาย, “ส่องขั้นตอนคดีเยาวชน: เมื่อเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีทางการเมือง มีแนวโน้มมีภาระ-ถูกละเมิดมากกว่าผู้ใหญ่” 28 มิถุนายน 2565, <https://tlhr2014.com/archives/31315>.

ความละเอียดอ่อนเรื่องเพศ ก้าวก้าว และไม่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอบถามว่าเคยมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลที่มีเพศเดียวกันหรือไม่และ บ่อยแค่ไหน คำถามดังกล่าวทำให้เด็กหลายคนรู้สึกคับข้องใจที่จะเข้าสู่การดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะเด็กที่ระบุว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

กรณีศึกษาที่ 7: นักกิจกรรมเด็กที่มีความหลากหลายทางเพศเข้าสู่การพิจารณาคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์

ธนกร “เพชร” ภิระบัน เป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเด็กที่มีความหลากหลายทางเพศที่ถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ 3 คดีและฝ่าฝืน พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เนื่องจากเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงตั้งแต่ พ.ศ. 2563 – 2565 อีก 2 คดี ขณะที่มียอายุเพียง 17 ปี⁸⁶ ระหว่างการชุมนุมประท้วงเพชรได้ปราศรัยเกี่ยวกับสิทธิของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศและความสำคัญของการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์⁸⁷

เพชรเล่าให้แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ฟังเรื่องประสบการณ์ที่ได้พบนักจิตวิทยาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่า⁸⁸ “พอถึงเวลานัดกับนักจิตวิทยา เขาก็ขอให้หนูกรอกแบบฟอร์มที่มีคำถามเยอะแยะ มีคำถามหนึ่งถามว่า หนูเคยมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลเพศเดียวกันหรือไม่ หนูไม่เข้าใจว่ารสนิยมทางเพศของหนูเกี่ยวข้องกับอะไรกับการพิจารณาคดี คำถามแบบนี้เหมือนชี้หน้าว่าการเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องผิดปกติ นักจิตวิทยายังได้ติดต่อกับหนูทางไลน์ [แอปพลิเคชันเพื่อใช้ส่งข้อความเพื่อการสื่อสาร] เป็นประจำ บางครั้งเขาก็พยายามบั่นทอนกำลังใจไม่ให้หนูเข้าร่วมชุมนุมประท้วงอีกในอนาคต หรือไม่ก็จะพูดให้หนูยอมรับสารภาพและเข้ากระบวนการพิเศษที่เบี่ยงเบนคดี” ขณะให้สัมภาษณ์กับ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เพชรระบุว่ากระบวนการที่ก้าวก้าวเช่นนี้กระทบต่อความเชื่อมั่นของเขาที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

เพชรเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 คนแรกที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีคำพิพากษาว่าเพชรมีความผิดตามกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ตามที่ได้ปราศรัยเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ที่การชุมนุมประท้วงบริเวณวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2563 ศาลลงโทษเพชรให้เข้ารับ “การฝึกอบรม” ที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมหรือที่อื่นๆ ตามแต่ที่ศาลจะกำหนด คำพิพากษาระบุว่าเพชรจะต้องถูกนำตัวไปที่สถานที่ควบคุมตัวอย่างเป็นทางการเพื่อรับการฝึกอบรม กำหนดขั้นต่ำ 1 ปี 6 เดือน ขั้นสูงไม่เกิน 3 ปี ตามมาตรา 143 ของ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวให้ศาลกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำและขั้นสูงของการอบรมได้ อีกทั้งศาลจะปล่อยตัวเด็กเมื่อใดในระหว่างช่วงเวลานั้นก็ได้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล มีข้อห่วงกังวลว่าศาลอาจจะสร้าง “บรรทัดฐานทางกฎหมายที่น่ากังวล” และก่อให้เกิด “บรรยากาศความกลัวให้กับคนหนุ่มสาวทั่วประเทศที่อาจต้องการแสดงออกหรือเข้าร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบ”⁸⁹

เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2565 ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีพิพากษาว่า เพชรมีความผิดในอีกข้อหาตามกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ โดยเป็นคดีที่เริ่มมาจากการปราศรัย ณ ทำนันทบุรีเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563 เพชรถูกตัดสินให้

⁸⁶ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับ ธนกร “เพชร” ภิระบัน, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 4 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

⁸⁷ ประชาไท, “‘เพชร’ ธนกร รับทราบข้อหา ม.112 จากกรณีปราศรัยที่นนทบุรีเมื่อ 10 ก.ย. 63” 9 กันยายน 2564, prachatai.com/journal/2021/09/94911.

⁸⁸ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับ ธนกร “เพชร” ภิระบัน (อ้างแล้ว)

⁸⁹ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, “การตัดสินให้เยาวชนนักกิจกรรมมีความผิดฐานหมิ่นประมาทกษัตริย์ เป็นบรรทัดฐานที่น่ากังวล,” 23 พฤศจิกายน 2565, amnesty.or.th/latest/news/1057.

จำคุกเป็นเวลา 3 ปี แต่ศาลลดโทษให้เหลือ 1 ปี 6 เดือนและสั่งให้รอลงอาญา 2 ปี โดยมีเงื่อนไขว่าเพชรจะต้องเข้ารับการคุมประพฤติในช่วงเวลาดังกล่าว⁹⁰

ภาพวาดแสดงให้เห็นเหตุการณ์ขณะที่เพชรไปเข้าร่วมการพิจารณาคดีของศาลในข้อหาหมิ่นประมาทษัตริย์ /
© Amnesty International / Summer Panadd

ประเด็นสำคัญอีกประการที่นักกิจกรรมเด็กยกขึ้นมาพูดคุยกับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล คือ การขาดผู้สังเกตการณ์ที่เป็นอิสระในห้องพิจารณาคดี โดยเฉพาะเด็กที่เข้าสู่การพิจารณาคดีอาญาที่ร้ายแรง เช่น คดีหมิ่นประมาทษัตริย์ คดียุยงปลุกปั่น เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเด็กจะมีถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลในการพิจารณาคดีทางลับ แต่ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กกังวลใจว่าอาจลดทอนความโปร่งใสของกระบวนการศาลและไม่อาจทำให้หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กบรรลุผลได้

ปัจจุบัน สายน้ำถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทษัตริย์ 2 คดี จากการเข้าร่วมแสดงแฟชั่นโชว์ล้อเลียน เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2563 และการชุมนุมประท้วงเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2564 พูดถึงข้อกังวลระหว่างให้สัมภาษณ์กับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลว่า⁹¹

“กระบวนการ [ทางอาญา] ไม่เป็นมิตรสำหรับพวกเราที่เป็นเด็ก หลายครั้งแล้วที่ผมขอผ่านทนายให้ศาลอนุญาตให้นำบุคคลที่ผมไว้วางใจ ไม่ว่าจะจากสถานเอกอัครราชทูตหรือองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนมาสังเกตการณ์คดีเพื่อความโปร่งใส

⁹⁰ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “Petch” Thanakorn sentenced to 3 years in prison for violating the lèse-majesté law but court suspended the sentence and required “Petch” to enter a probation plan “ 23 ธันวาคม 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/51777>.

⁹¹ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับสายน้ำ, 21 กันยายน 2565 (อ้างแล้ว)

แต่ศาลชอบอ้างว่าการพิจารณาคดีเป็นการลับเป็นประโยชน์ สูงสุดสำหรับเด็กอย่างพวกเรา”

สายน้า นักกิจกรรมเด็กจากกรุงเทพมหานคร

เพชร นักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เรียกร้องอย่างเดียวกันให้ศาลอนุญาตให้องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนและสถานเอกอัครราชทูตร่วมสังเกตการณ์ トラบเท่าที่เด็กที่ถูกดำเนินคดีรู้สึกสะตอกใจและให้ความยินยอมที่ได้รับการบอกกล่าวกับผู้สังเกตการณ์⁹²

มาตรา 108 ตามพ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ ระบุให้การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวต้องกระทำการลับและเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นจึงมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ อาทิ พ่อ แม่ พยาน และ เจ้าหน้าที่รัฐ ให้เข้าในห้องพิจารณาคดีได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะอนุญาตให้ “บุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควรอนุญาต” เข้าสังเกตการณ์คดีได้ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ได้ทำหนังสือขอเข้าสังเกตการณ์คดีของเพชรที่ศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดนนทบุรี แต่ศาลใช้ดุลพินิจทางกฎหมายยกคำร้อง โดยให้เหตุผลว่ากฎหมายกำหนดให้การพิจารณาคดีทำการลับ ตามมาตรา 108 ของ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ⁹³

4.5 การข่มขู่และการสอดแนม

แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล พบว่าทางการใช้กลยุทธ์ในการข่มขู่และสอดแนม เพื่อสร้างความกลัวและบรรยากาศความกลัวต่อผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก จะได้บันทึกใจในการเข้าร่วมชุมนุมประท้วง เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2564 พรรคฝ่ายค้านก้าวไกลได้เผยแพร่เอกสารหลุด “บัญชีที่ต้องเฝ้าระวัง” ที่ประกอบด้วยรายชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลรวมถึงบัญชีโซเชียลมีเดียของ 183 ราย ที่ถูกตำรวจตรวจคนเข้าเมืองติดตามเฝ้าระวัง ในรายชื่อดังกล่าวมีเด็กรวมอยู่ด้วยอย่างน้อย 4 ราย⁹⁴ ทั้งนี้ ชื่อและข้อมูลส่วนบุคคลของพวกเขาถูกเก็บเป็นความลับเนื่องจากมีข้อห่วงกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย

ข้อมูลจากศูนย์ทนายฯ รายงานวาระระหว่างเดือนมกราคม 2564 - พฤศจิกายน 2565 มีผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กฝ่ายประชาธิปไตยอย่างน้อย 59 ราย ที่ตกเป็นเป้าของกลยุทธ์ “การคุกคาม”⁹⁵ บ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าคุกคามด้วยการใช้วาจาข่มขู่ว่าจะดำเนินการทางกฎหมายหากร่วมชุมนุมประท้วง หลายครั้งที่มีการสอดแนมผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กว่าได้ไปชุมนุมประท้วงหรือไม่และมีการกระทำอย่างอื่นหรือแสดงความคิดเห็นในช่องทางออนไลน์อย่างกระตือรือร้นหรือไม่ ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กจะถูกติดตามเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดจากรัฐก่อนหน้าที่จะมีเหตุการณ์สำคัญหรือมีการเดินทางของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงสมาชิกราชวงศ์ด้วย⁹⁶

มีหลายกรณีที่แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลบันทึกไว้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ ได้เฝ้าระวังและติดตามเด็ก โดยเข้าหาสมาชิกในครอบครัวและครูหรือไปเยี่ยมที่บ้านเพื่อ “ขอข้อมูล” อย่างไรก็ตาม บางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็เข้าหาเด็กโดยตรงเพื่อข่มขู่ไม่ให้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงหรือรวมตัวทางสาธารณะอื่นๆ ที่มองว่าเป็นภัยต่อรัฐบาล

⁹² สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับ ธนกร “เพชร” ภิระบัน (อ้างแล้ว)

⁹³ ศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดนนทบุรี, หนังสือ คย. 301/009 (อ)/ 767 ส่งถึงแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล, ประเทศไทย, 25 ตุลาคม 2565, แฟ้มเอกสารอยู่กับแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล อย่างไรก็ตาม แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลถือว่าเป็นการสำคัญที่จะต้องระบุว่า หลังจากที่แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนลได้รับจดหมายฉบับนี้ในเดือนตุลาคม 2565 ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีได้อนุญาตให้ผู้แทนจากหน่วยงานสิทธิมนุษยชน 2 องค์กรเข้าร่วมสังเกตการณ์การอ่านคำพิพากษาในคดีของเพชร วันที่ 22 ธันวาคม 2565

⁹⁴ รังสิมันต์ โรม, [หลุดเอกสารจับตัวบุคคล 183 รายชื่อจากรัฐ มีชื่อ 4 คนนำพรรคก้าวไกลด้วย สรุปว่าคนที่ไม่สยบต่อรัฐบาลเป็นภัยความมั่นคงไปแล้ว?], 9 สิงหาคม 2564, [facebook.com/rangsimanrome/photos/a.212258439530811/751334312289885/?type=3](https://www.facebook.com/rangsimanrome/photos/a.212258439530811/751334312289885/?type=3)

⁹⁵ ศูนย์ทนายฯ บันทึกข้อมูลว่าเด็กถูกข่มขู่และสอดแนม จำนวน 39 และ 20 ในพ.ศ.2564 และ 2565, ตามลำดับ โปรดอ่าน ศูนย์ทนายฯ, “รอบปี 2564 มีประชาชนถูกจนท.รัฐติดตามคุกคามไม่น้อยกว่า 291 ราย” 29 ธันวาคม 2564, tthor2014.com/archives/39259 and ศูนย์ทนายฯ, “ช่วง ก.ย. - ต.ค. 65 ยอดผู้ถูกคุกคามทะยานสูงถึง 56 ราย รวมเยาวชน เหตุบุคคลสำคัญลงพื้นที่ยังเป็นปัจจัยหลัก” 11 พฤศจิกายน 2565, tthor2014.com/archives/50461

⁹⁶ ศูนย์ทนายฯ, “รอบปี 2564 มีประชาชนถูกจนท.รัฐติดตามคุกคามไม่น้อยกว่า 291 ราย” (อ้างแล้ว)

กรณีศึกษาที่ 8: การสอดแนมและติดตามเฝ้าระวังนักกิจกรรมที่เป็นเด็ก

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้บันทึกกรณีของ พอช นักกิจกรรมผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ วัย 16 ปี ที่ถูกติดตามโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นระยะเวลานาน

“ตอนที่รู้ว่าผมถูกติดตามโดยเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบ คือ วันที่ 1 พฤษภาคม 2565 ตอนนั้นผมกำลังเข้าร่วมชุมนุมประท้วงเรื่องสิทธิแรงงาน ใกล้กับหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร พอผมกำลังเดินจะไปที่สถานีรถไฟฟ้า ผมสังเกตเห็นว่ามีผู้ชายคนหนึ่งตามผมไปทุกที่และใช้โทรศัพท์ของเขาถ่ายรูปผมไป 2-3 รูป พอผมลงจากรถไฟฟ้า ผมพยายามจะวิ่งหนีแต่เขาก็ตามผมมาจนถึงที่บ้าน สุดท้าย ผมก็เลยเผชิญหน้ากับเขาแล้วถามว่าตามผมมาทำไม เขาบอกว่าเขาแค่จะช่วยดูแลความปลอดภัยให้ผม ผมพยายามถามว่าเขามาจากหน่วยงานไหน เขาก็ไม่ยอมบอกผม”⁹⁷

พอชเล่าให้ฟังอีกว่าเจ้าหน้าที่ยังคงติดตามเขาต่อไป โดยมาแถวที่บ้านของเขาและสอบถามข้อมูลของเขาจากเพื่อนบ้าน เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565 พอชเห็นว่าเจ้าหน้าที่ในเครื่องแบบ 2 ราย และบางส่วนเป็นเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบได้ตามเขาไปตอนที่เขากำลังจะออกจากบ้านในตอนเย็น จากที่ได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่เหล่านั้น ทำให้พอชทราบว่าเป็นเจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจบางนา

บางครั้งก็มีเจ้าหน้าที่ 2 - 3 นาย มาตักรอเขาที่โรงเรียนและตามไปจนถึงตอนหลังเลิกเรียนด้วย พอชบอกว่าการถูกสอดแนมอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้รู้สึกสิ้นขวัญแฉวน นอนไม่หลับ และเครียด เขาจึงจำเป็นต้องออกจากบ้าน เพื่อที่จะหลบเลี่ยงไม่ให้เกิดการเจอตัวและฟื้นฟูจากปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดจากการถูกสอดแนม

ภาพวาดแสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่พอชถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบติดตามระหว่างการชุมนุมประท้วง /

© Amnesty International / Summer Panadd

⁹⁷ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับพอช, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 6 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

อีกกรณีที่คล้ายกับพอซ คือ **ชมพู่** นักกิจกรรมเด็กรวย 13 ปี อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ได้แจ้งกับแอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล ว่าเธอถูกทางการติดตามไปทั่ว ตั้งแต่เริ่มทำกิจกรรมเมื่อเดือนมีนาคม 2565 “มีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบประมาณ 3 - 4 ราย มาที่บ้านหนูเป็นประจำและมานั่งแวนแวนเพื่อเฝ้าดูติดตามกิจกรรมของหนู มีอยู่ครั้งหนึ่งหนูเข้าไปหาพวกเขาตรงๆ เพื่อขอพูดคุยด้วย เขายกมือจากสถานีตำรวจลงชั้น”⁹⁸ ชมพู่พูดตลกกลบเกลื่อนว่า “ตอนแรกหนูก็กลัวนะแต่ตอนนี้รู้สึก เป็นเหมือนพวกคนดังที่มีผู้ติดตามเยอะแยะ” เธอกล่าวเพิ่มเติม “การที่ทางการติดตามเฝ้าระวังหนูอยู่บ่อยครั้งทำให้หนูรู้สึกไม่ปลอดภัยและกังวล แต่ยิ่งทำแบบนี้มากเท่าไร หนูยิ่งอยากที่จะออกมาชุมนุมประท้วงมากขึ้นเท่านั้น มันทำให้หนูอยากสู้มากขึ้นกว่าเดิมด้วยซ้ำ”

ข้อสังเกตสำคัญคือการคุกคามและสอดแนมไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ชุมนุมประท้วงฝ่ายประชาธิปไตยเท่านั้น แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล ได้ข้อมูลว่าเด็กชายชอบที่ใช้พื้นที่การชุมนุมสาธารณะเพื่อเป็นกระบอกเสียงและถกประเด็นในชุมชนก็เผชิญกับปัญหาเดียวกันนี้

กรณีศึกษาที่ 9: ไร้รัฐไร้สัญชาติแต่ไม่ไร้สิทธิไร้เสียง

อร เด็กหญิงไร้รัฐไร้สัญชาติชาวไทยใหญ่วัย 17 ปี อาศัยอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2565 เธอร่วมการชุมนุมสาธารณะที่จังหวัดเชียงใหม่เพื่ออภิปรายสถานการณ์แรงงานข้ามชาติในบริบทโรคโควิด-19⁹⁹ ระหว่างการสัมภาษณ์ มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่และเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบหน่วยงานเข้ามาขอพบผู้จัดงาน

พวกเขาบอกว่าอรเป็นบุคคลผิดกฎหมายและไม่ควรมีส่วนร่วมในการชุมนุม มูลนิธิไม่แสวงกำไรที่ดูแลอรได้เจรจากับทางการและอธิบายว่าอรอยู่ระหว่างกระบวนการขอสัญชาติไทย

“พวกเขาอาจจะไม่อยากให้หนูพูดเกี่ยวกับเรื่องไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทยก็เลยพยายามจะหยุด หนูและเอาหนูออกไปจากที่ชุมนุม” อรกล่าว

แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล ยังได้บันทึกการคุกคามเด็กที่ใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกในภาคใต้ที่บริเวณชายแดนไทย - มาเลเซีย สาหรัย เด็กผู้หญิงอายุ 17 ปี จากจังหวัดปัตตานี ได้ร่วมชุมนุมกับหนุ่มสาวชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2565 การชุมนุมเป็นไปโดยสงบโดยมีชาวมลายูมุสลิมใส่ชุดท้องถิ่นตามประเพณีและมาพบปะเพื่อสร้างเครือข่ายรวมถึงศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วันที่ 2 วันต่อมา สาหรัยได้รับข้อความเสี่ยงผ่านทางข้อความเฟซบุ๊ก (Messenger) จากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านของเธอบอกว่าเขาได้รับคำสั่งจากฝ่ายปกครองของอำเภอให้หาตัวคนที่เข้าร่วมการชุมนุม¹⁰⁰ สาหรัยให้ข้อมูลว่าผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องการทำให้คนกลัวและข่มขู่ที่กำลังใจไม่ให้เข้าร่วมในการชุมนุม

การละเมิดสิทธิมนุษยชนรวมถึงการทรมานและการกระทำอื่นที่ทารุณเป็นปัญหาเรื้อรังในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่ประชากรส่วนมากเป็นชาวมลายูมุสลิม โดยมีปัญหาเรื่องการก่อความไม่สงบต่อต้านรัฐไทยโดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมตัวเป็นปีกแผ่นโดยศาสนา¹⁰¹ ทางกรยังได้ทำประวัติทางเชื้อชาติของชาวมลายูมุสลิมในภูมิภาค มีหลายครั้งที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายกำหนดตัวผู้ต้องสงสัยโดยใช้บทสันนิษฐานที่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา¹⁰² ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ที่

⁹⁸ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับชมพู่ (ปกปิดชื่อจริงเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 19 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

⁹⁹ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับอร (ปกปิดชื่อจริงเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 12 ตุลาคม 2565.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับสาหรัย, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 30 กันยายน 2565.

¹⁰¹ แอมเนสตี อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล, ประเทศไทย : การทรมานในระหว่าง การปราบปราม การก่อความไม่สงบในภาคใต้, 13 มกราคม 2552, ดัชนี ASA 39/001/2009, [amnesty.or.th/files/1315/5444/0043/ai_torture_report_in_thailand_2009_2.pdf](https://www.amnesty.or.th/files/1315/5444/0043/ai_torture_report_in_thailand_2009_2.pdf).

¹⁰² คณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ, ข้อสังเกตเชิงสรุป: ประเทศไทย, 10 กุมภาพันธ์ 2565 เอกสารองค์การสหประชาชาติ CERD/C/THA/CO/4-8, documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G22/254/66/PDF/G2225466.pdf?OpenElement, ย่อหน้า 19 - 20.

ชายแดนได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทางชาติพันธุ์และศาสนา ก็ทำให้บ่อยครั้งที่ชาวมลายูมุสลิมถูกเหมารวมว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบที่ใช้ความรุนแรง¹⁰³ การกำหนดตัวผู้ต้องสงสัยโดยอาศัยเชื้อชาติได้สะท้อนออกมาในวิธีการที่ทางการใช้ควบคุมดูแลการชุมนุมสาธารณะโดยสงบในภูมิภาคตามที่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ได้บันทึกรายละเอียดไว้ข้างบน ฉะนั้นจึงขัดขวางการเข้าถึงสิทธิอย่างเต็มที่ของสิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบของเด็กชาวมลายูมุสลิมด้วย

¹⁰³ Chantip Tatiyakaroonwong and Nasra Moumin, “Fact Sheet: Racial Profiling (สรุปข้อเท็จจริง: การทำประวัติทางเชื้อชาติ),” มูลนิธิพัฒนาธรรม, ธันวาคม 2562, voicefromthais.files.wordpress.com/2019/12/fact-sheet_racial-profiling.pdf.

5. อุปสรรคในการเข้าถึง ความยุติธรรม

“หนูแค่อยากให้พวกเขาหยุดเพิกเฉยต่อเราเพียงเพราะ
เราเป็นเด็ก เสียงของเด็กมีความสำคัญ เราไว้ใจรัฐบาล
ไม่ได้ จนกว่าเขาจะเริ่มที่จะฟังรับพวกเรา”

เฟิร์น ผู้ชุมนุมประท้วงวัย 17 ปี จากกรุงเทพมหานคร ถูกตั้งข้อหาฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เนื่องจากร่วมชุมนุมประท้วง เมื่อ
วันที่ 16 สิงหาคม 2564¹⁰⁴

แม้ว่าจะมีกลไกภายในประเทศที่ใช้คุ้มครองเด็กอยู่แล้ว แต่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล กลับพบว่ากลไกดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขความเดือดร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเรื่องการใช้สิทธิที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก ในทางตรงกันข้าม ทางกรมไม่เพียงแต่ล้มเหลวที่จะอำนวยความสะดวกให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง แต่กลับใช้อำนาจเพื่อปราบปรามผู้ที่เห็นต่างหรือสร้างบรรยากาศความกลัวในนามของความคุ้มครองเด็ก ฉะนั้น จึงทำให้เด็กไม่ไว้วางใจและเห็นว่ากลไกเหล่านั้นเป็นอุปสรรคมากกว่าช่องทางที่จะเข้าถึงความยุติธรรม

นอกจากนี้ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเน้นย้ำว่ากลไกการคุ้มครองเด็กภายในประเทศไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะแทรกแซงการตัดสินใจของฝ่ายบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานศาล จึงมีขอบเขตจำกัดเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับเรื่องการข่มขู่ การสอดแนม และรูปแบบความรุนแรงอื่นๆ ที่กระทำต่อผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก หน้าที่ของของกลไกเหล่านี้ถูกจำกัด จึงไม่สามารถแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เป็นผลมาจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก รวมถึงการนำเด็กมาร่วมการชุมนุมประท้วงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบอื่นๆ ด้วย

5.1 กลไกภายในประเทศที่ใช้คุ้มครองเด็ก

หน่วยงานหลักของรัฐบาลที่รับผิดชอบเรื่องคุ้มครองเด็กในประเทศไทย คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ (พม.) พม. มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่คุ้มครองเด็กที่มีความเปราะบาง
เช่น เด็กไร้บ้าน เด็กที่พ่อแม่แยกทางกัน เด็กที่มีฐานะยากจน เด็กพิการ เด็กที่ได้รับการปฏิบัติอย่างทารุณหรือเด็กที่เสี่ยงที่จะ

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับเฟิร์น, เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 6 ตุลาคม 2565, กรุงเทพมหานคร.

กระทำผิดกฎหมาย โดยกฎหมายบัญญัติให้มี “คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ” ภายใต้การนำโดย พ.ม.¹⁰⁵ คณะกรรมการมีหน้าที่เสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และมาตรการในการส่งเสริมสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก มาตรา 20 ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวยังให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดเพื่อดำเนินงานเชิงปฏิบัติการอย่างเช่นสอบสวนข้อกล่าวหาเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบหรือติดตามความก้าวหน้าของงานคุ้มครองเด็ก¹⁰⁶

ตามข้อมูลที่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้แทนจากพ.ม. นั้น พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ยังขยายความคุ้มครองไปยังเด็กที่ประสบกับความรุนแรงเนื่องจากกิจกรรมชุมนุมประท้วงด้วย¹⁰⁷ ทั้งนี้เด็กสามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปที่พ.ม. ได้ หากมีประสบการณ์ถูกเจ้าหน้าที่รัฐคุกคามหรือข่มขู่ อันมีเหตุจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง¹⁰⁸ “อย่างไรก็ตาม “เด็กจะต้องใช้สิทธิโดยชอบธรรมโดยไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น” หนึ่งในผู้แทนจากกรมกิจการเด็กและเยาวชนในกระทรวงกล่าว¹⁰⁹

แม้ว่าประเทศไทยจะมี พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ก็ตาม แต่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล พบว่ากฎหมายนี้ไม่ถูกนำมาบังคับใช้เพื่อคุ้มครองเด็กในการชุมนุมประท้วงอย่างมีประสิทธิภาพ โดย พ.ม. ได้กล่าวว่างานของ พ.ม. ที่ผ่านมานั้นเป็นเรื่องของ “การซ่อมสร้างความสัมพันธ์ที่บอบช้ำและเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างเด็กกับพ่อแม่” หากเป็นกรณีที่ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กมีปัญหาที่บ้าน ทั้งนี้ พ.ม. แจงกับแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลว่า กระทรวงยังไม่เคยได้รับเรื่องร้องเรียนว่ามีเด็กต้องการความคุ้มครอง เนื่องจากเป็นตกเป็นเป้าจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงแต่อย่างใด¹¹⁰

กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานราชการสำคัญที่ตามกฎหมายแล้วมีหน้าที่รับรองความปลอดภัยของเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงภายในสถานศึกษา ใน พ.ศ. 2563 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานออกหนังสือเวียนหลายฉบับสั่งให้สถาบันการศึกษายืนหยัดสิทธิของเด็กที่จะชุมนุมประท้วงและแสดงออก โดยได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)¹¹¹ ขณะเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องห้ามไม่ให้คนนอกเข้ามาร่วมชุมนุมประท้วงเพื่อความปลอดภัยของนักเรียน

ตามที่แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล ได้สัมภาษณ์ผู้แทนจากศธ. เด็กสามารถส่งเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสันติที่โรงเรียนไปยัง “ศูนย์ความปลอดภัย กระทรวงศึกษาธิการ” ที่สร้างขึ้นมารับรองความปลอดภัยของนักเรียน¹¹² อย่างไรก็ตาม ผู้แทนของกระทรวงกล่าวกับแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนล บอกว่ายังไม่เคยได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับนักเรียนที่เผชิญกับความรุนแรงเนื่องจากเข้าร่วมชุมนุมประท้วง¹¹³

เด็กที่เคยประสบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ ตามมาตรา 247 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2560 กสม. มีหน้าที่ “ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้าและเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน” ¹¹⁴ ไม่มีเด็กที่ให้สัมภาษณ์เพื่อประกอบการทำวิจัยครั้งนี้รายงานว่าได้ใช้กลไกร้องเรียนกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนรายกรณี โดยเนื่องจากหลายรายแจ้งว่า

¹⁰⁵ ประเทศไทย, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546, krisdika.go.th/librarian/get?sysid=833854&ext=htm, มาตรา 7.

¹⁰⁶ ประเทศไทย, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546, krisdika.go.th/librarian/get?sysid=833854&ext=htm, มาตรา 20.

¹⁰⁷ เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพ.ม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน, 21 ตุลาคม 2565 กรุงเทพมหานคร

¹⁰⁸ เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพ.ม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน, (อ้างแล้ว)

¹⁰⁹ เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพ.ม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน (อ้างแล้ว)

¹¹⁰ เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพ.ม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน, (อ้างแล้ว)

¹¹¹ ศูนย์ทนายฯ, “สิทธิเด็กอยู่ไหน? เมื่อถูกคุกคามจากโรงเรียน” 19 สิงหาคม 2563, tlhr2014.com/archives/20482

¹¹² เข้าพบตัวต่อตัวกับกระทรวงศึกษาธิการ, 1 พฤศจิกายน 2565 กรุงเทพมหานคร.

¹¹³ เข้าพบตัวต่อตัวกับกระทรวงศึกษาธิการ, 1 พฤศจิกายน 2565 กรุงเทพมหานคร.

¹¹⁴ ประเทศไทย, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, krisdika.go.th/librarian/get?sysid=774606&ext=pdf, มาตรา 247.

ไม่ทราบเกี่ยวกับกลไกดังกล่าวหรือยังขาดความเข้าใจ อย่างไรก็ตาม กสม. ได้ให้ข้อมูลกับแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ว่า กสม. ได้ดำเนินการติดตามบางกรณีเกี่ยวกับการคุกคามและข่มขู่เด็กกิจกรรมเด็ก และได้ดำเนินการสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างการชุมนุมระหว่างปี 2564 และ 2565 ซึ่งมีเด็กเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก¹¹⁵

ในช่วงที่สถานการณ์การชุมนุมประท้วงที่นำโดยเยาวชนในประเทศไทยกำลังขยายตัวเป็นวงกว้างนั้น กสม. ได้ดำเนินการเชิงบวกในการสืบสวนสอบสวนการละเมิดสิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ และจัดงานประชุมเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนทั้งทางออนไลน์และออฟไลน์เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในหัวข้อสิทธิมนุษยชนของเด็กในชุมนุม¹¹⁶ อีกทั้ง เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2564 กสม. ได้ออกชุดข้อเสนอแนะเรื่องการคุ้มครองเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงที่แยกดินแดน¹¹⁷ กสม. แนะนำให้หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องปรึกษาหารือกับเด็กที่ร่วมชุมนุมประท้วงและเปิดพื้นที่ให้มีการแสดงออกเพื่อใช้สิทธิโดยสงบ พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กที่อยู่ในชุมนุมประท้วง จัดอบรมการควบคุมฝูงชนในชุมนุมประท้วงที่มีเด็กเข้าร่วม ป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของเด็กผ่านช่องทางออนไลน์รวมทั้งการกระทำความผิดทางไซเบอร์ และประกันความปลอดภัยของผู้ชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมถึงแยกผู้ก่อความรุนแรงออกไป¹¹⁸ โดยหน่วยงานรัฐบาลดังกล่าวหมายรวมถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงพม. และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

5.2 การคุ้มครองเด็กที่บิดเบี้ยว

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล เชื่อว่าอำนาจการคุ้มครองเด็กถูกนำไปใช้เพื่อกดทับมากกว่าคุ้มครองสิทธิในการมีเสรีภาพในการแสดงออกและชุมนุมประท้วงโดยสงบ

เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2565 นักกิจกรรมเด็ก 3 ราย รวมถึงอันนาและนักกิจกรรมวัย 13 ปี และวัย 17 ปี ถูกลากและอุ้มออกจากร้านอาหารที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยโดยตำรวจหญิง เพราะราชวงศ์มีหมายกำหนดการที่จะเสด็จพระราชดำเนินผ่านบริเวณนั้น เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดดังกล่าวประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจประมาณ 20 - 30 นาย และเจ้าหน้าที่จาก พม. โดยนักกิจกรรมทั้งสามถูกนำตัวไปที่อาคารของ พม. ก่อนจะถูกย้ายไปคุมตัวที่สโมสรตำรวจ ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร ประมาณ 5 ชั่วโมงครึ่ง ต่อมาจึงได้รับการปล่อยตัวในตอนเย็นโดยไม่มีการตั้งข้อหา¹¹⁹

¹¹⁵ เข้าพบตัวต่อตัวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 11 มกราคม 2566, กรุงเทพมหานคร.

¹¹⁶ เข้าพบตัวต่อตัวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 11 มกราคม 2566, กรุงเทพมหานคร (อ้างแล้ว)

¹¹⁷ ประชาไท, “กสม. ชงข้อเสนอถึง สตช.-ยธ.-พม. แก้ปัญหาละเมิดสิทธิเด็กร่วมชุมนุมและเปิดพื้นที่เจรจาที่ปลอดภัย” 10 กันยายน 2564, prachatai.com/journal/2021/09/94937.

¹¹⁸ ประชาไท, “กสม. ชงข้อเสนอถึง สตช.-ยธ.-พม. แก้ปัญหาละเมิดสิทธิเด็กร่วมชุมนุมและเปิดพื้นที่เจรจาที่ปลอดภัย” (อ้างแล้ว)

¹¹⁹ ศูนย์ทนายฯ, “ควบคุมตัว 3 เด็ก-เยาวชน ขณะกินแมค อ้างมีพฤติกรรมก่อความ #ขบวนการเสด็จ อีกด้านสกัด “มังกรปฏิวัติ” รับเสด็จ 1 ในผู้ชุมนุมถูกตร.ทำร้ายจนฟันนั้น-แวนแตก” 4 April 2565 thr2014.com/archives/42539.

ภาพวาดแสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่อินนาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงนำตัวออกจากร้านอาหารบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย /
© Amnesty International / Summer Panadd

อินนาบอกกับแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ว่า “สำหรับหนูแล้ว ประสบการณ์แบบนี้ทำให้หนูสงสัยอย่างมากจริงๆ เรื่องความเป็นกลางของ พม. เขามีหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กแต่ทำไมเขาถึงไม่คุ้มครองพวกเราละ”¹²⁰

พม. บอกกับแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ว่าเจ้าหน้าที่กระทรวงเพียงแต่ทำตามอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็กที่จะป้องปราม “เด็กที่เสี่ยง” ต่อการกระทำผิดกฎหมาย¹²¹ เมื่อแอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล สอบถามเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่ พม. ใช้ประเมิน “ความเสี่ยง” กระทรวงตอบว่าไม่ได้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพียงแต่ส่วนมากจะทำตามที่ตำรวจแนะนำ¹²²

มาตรา 30 (2) พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ระบุว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกักตัวเด็กและชักประวัติที่สำนักงานนานไม่เกิน 12 ชั่วโมง หากเห็นว่าเด็กต้องการ “การสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ”¹²³ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าทางการซึ่งใช้อำนาจการคุ้มครองเด็กเพื่อขัดขวางการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและชุมนุมโดยสงบโดยอ้างชื่อของการให้ความคุ้มครองเด็ก

อีกตัวอย่างหนึ่ง หลังจากการชุมนุมประท้วงที่แยกดินแดง เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2564 สำนักงานตำรวจแห่งชาติขู่ว่าจะเอาผิดกับพ่อแม่ของผู้ชุมนุมประท้วง โดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก ที่ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน และ/หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาท¹²⁴ แม้แอมเนสตี อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จะยังไม่เคยได้รับข้อมูลว่าทางการได้บังคับใช้กฎหมายนี้จริงเพื่อดำเนินคดีกับพ่อแม่ แต่การประกาศเช่นนั้นเป็นการกดดันพ่อแม่ให้บั่นทอนกำลังใจของลูกในการใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

¹²⁰ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับอินนา, 23 กันยายน 2565 (อ้างแล้ว)

¹²¹ เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน, (อ้างแล้ว)

¹²² เข้าพบตัวต่อตัวกับผู้แทนจากพม. ที่มาจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน, (อ้างแล้ว)

¹²³ ประเทศไทย, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546 krisdika.go.th/librarian/get?sysid=833854&ext=htm, มาตรา 30 (2)

¹²⁴ กรุงเทพฯธุรกิจ, “เอาผิด ‘ผู้ปกครอง’ ปล่อยเด็กร่วมม็อบดินแดง คุก 3 เดือน ปรับ 3 หมื่น” 23 สิงหาคม 2564,

bangkokbiznews.com/politics/956173.

5.3 “เราไวใจเขาไม่ได้ จนกว่าเขาจะรับฟังเรา”

จากการสัมภาษณ์เด็กของแอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล พบว่าไม่มีเด็กคนใดเลยที่เคยฟังพากลไกภายในประเทศที่มีอยู่ ด้วยการส่งเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา การคุกคาม การสอดแนม และความรุนแรงที่พวกเขาเผชิญเพราะเข้าร่วมชุมนุมประท้วง แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ยืนยันได้ว่าหน่วยงานรัฐบาลที่กล่าวมายังไม่เคยจัดการเรื่องร้องเรียนรายบุคคลที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ เหตุผลหลัก คือ ความไม่ไวเนื้อเชื่อใจเรื่องความเป็นอิสระและความประสิทธิภาพของกลไก

“หน่วยงานรัฐที่คุ้มครองเด็กจำเป็นจะต้องแสดงเจตนาอย่างแท้จริงว่าจะคุ้มครองพวกเรา หยุดช่วยให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กโดยอ้างชื่อว่าเป็นการคุ้มครองพวกเรา ถ้าเขาทำอย่างนั้น บางทีเด็กอาจจะไวเนื้อเชื่อใจสถาบันเหล่านั้นมากขึ้นก็ได้” น้อย ผู้ชุมนุมประท้วงวัย 15 ปี กล่าว¹²⁵

เพชร นักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงความคับข้องใจที่หน่วยงานของรัฐล้มเหลวในการเฝ้าระวังติดตามอย่างเข้มข้นและเข้าหาเด็กที่โดนคดีอาญา เพราะร่วมกิจกรรมการชุมนุมประท้วง “หน่วยงานรัฐบาลพวกนี้ไม่เคยสนใจปัญหาของเรา เขาไม่เคยมาตรวจสอบหรือสอบถามว่าการพิจารณาคดีของเราเป็นอย่างไรบ้าง หนูรู้สึกว่าเขาไม่มีวันที่จะคุ้มครองหนูจากความรุนแรงของรัฐได้”¹²⁶

“หนูเคยได้ยินเกี่ยวกับองค์กรเหล่านี้มาก่อนแต่ก็ยังคงไม่ใช้กลไกเหล่านี้ เพราะหนูไม่แน่ใจว่าจะเชื่อใจพวกเขาได้สักเท่าไร หนูก็แค่อยากให้เขาทำตามหน้าที่ให้จริงจังมากกว่านี้ ทำตามหน้าที่ของคุณที่ต้องคุ้มครองพวกเรา” ภัทรพร นักกิจกรรมที่จังหวัดภูเก็ต เธอถูกตั้งข้อหาตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เมื่อครั้งที่เธออายุ 17 ปี หลังจากที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงใหญ่ “Car mob” เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2564 เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ผู้ชุมนุมประท้วงจึงปิดถนนและขับรถยนต์หรือมอเตอร์ไซค์ไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้ด้วยกัน¹²⁷

¹²⁵ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับน้อย (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 10 ตุลาคม 2565.

¹²⁶ สัมภาษณ์ตัวต่อตัวกับ ธนกร “เพชร” ภิระบัน (อ้างแล้ว)

¹²⁷ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กับภัทรพร (ปกปิดชื่อสกุลเนื่องจากเหตุผลด้านความปลอดภัย), เด็กผู้ชุมนุมประท้วง, 11 ตุลาคม 2565.

6. กฎหมายระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนที่ เกี่ยวข้อง

ตามกฎหมายส่วนใหญ่ เด็กจะไม่สามารถบรรลุนิติภาวะอย่างสมบูรณ์แก่ผู้ใหญ่และยังขาดอำนาจทางการเมืองหรือความเป็นตัวแทนในโครงสร้างรัฐตามแบบดั้งเดิม¹²⁸ แต่เนื่องจากสถานะเฉพาะบางประการของเด็ก สิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับการชุมนุมประท้วงจึงค่อยๆ ได้รับการรับรองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามกฎหมายระหว่างประเทศ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (คณะกรรมการ CRC) ได้กล่าวว่าเด็ก “อาจจะมีสิทธิที่เพิ่มระดับมากขึ้นในการร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบเพราะโดยทั่วไปแล้วเด็กไม่สามารถเลือกตั้งได้ ด้วยเหตุนี้ การชุมนุมประท้วงโดยสงบจึงเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง”¹²⁹

6.1 สิทธิเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบตามกฎหมายระหว่างประเทศ

สิทธิเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่มีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบอยู่ภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลักสองฉบับ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) และ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) ที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคี ข้อ 21 ICCPR รับรองสิทธิให้ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติให้มีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสันติ ส่วนข้อ 15 CRC ก็ได้สะท้อนหลักการนี้เช่นเดียวกัน โดยยืนยันว่ารัฐภาคีจะต้องรับรองสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบทั้งสองข้ออาจจะมีข้อยกเว้นแต่จะต้องเป็นไปโดย “สอดคล้องกับกฎหมายและที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ของความมั่นคงแห่งชาติ หรือความปลอดภัยของประชาชน ความสันติเรียบร้อย ความคุ้มครองด้านสาธารณสุข หรือศีลธรรม หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น”¹³⁰

¹²⁸ Anita Danka, “The Right of Children to be Heard through Peaceful Protests (สิทธิเด็กที่จะได้รับการรับฟังผ่านการชุมนุมประท้วงโดยสงบ)” สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย Cambridge, 24 มกราคม 2563, [cambridge.org/core/books/abs/european-yearbook-on-human-rights-2019/right-of-children-to-be-heard-through-peaceful-protests/0F7FC2A7DFAB93E02400E76BFB40604C](https://www.cambridge.org/core/books/abs/european-yearbook-on-human-rights-2019/right-of-children-to-be-heard-through-peaceful-protests/0F7FC2A7DFAB93E02400E76BFB40604C), หน้า 408.

¹²⁹ คณะกรรมการ CRC, ความเห็นต่อร่างความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 37 ฉบับแก้ไขของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 21 (สิทธิที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบ) ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, เอกสารองค์การสหประชาชาติ [ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CCPR/GC/Article21/EXPERTS_CRC.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CCPR/GC/Article21/EXPERTS_CRC.pdf), หน้า 4

¹³⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC), ข้อ 15 (2).

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบอย่างเต็มที่
หมายรวมถึงสิทธิที่จะแสวงหา ได้รับ หรือ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกลักษณะ ตามที่ได้รับรองในข้อ 19 ICCPR และ
ข้อ 13 CRC คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติมีความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 34 เรื่องเสรีภาพในการมีและแสดง
ความเห็น ว่า “การทำร้าย การข่มขู่ หรือการตีตราแก่บุคคล รวมถึงการจับกุม การกักขัง การไต่สวนในศาล หรือการจำคุกใครก็
ตามเนื่องจากความเห็นที่บุคคลนั้นมี ถือเป็นภาระละเมิด ข้อ 19 วรรค 1 [ICCPR]”¹³¹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่ง
สหประชาชาติตอบสนองเรื่องการบังคับใช้กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและหลักกฎหมายลักษณะเดียวกันทั่วโลกว่า
บุคคลสาธารณะทุกคนรวมทั้งผู้ที่มีอำนาจสูงสุดทางการเมือง เช่น ประมุขแห่งรัฐและรัฐบาล “ย่อมสามารถถูกวิพากษ์และ
คัดค้านทางการเมืองได้อย่างชอบธรรม”¹³² ฉะนั้น เด็กที่วิจารณ์หรือกระทำการไปในทางที่เห็นต่างทางการเมืองอย่างสงบ จึงไม่
ควรตกอยู่ภายใต้การแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบเชื่อมโยงใกล้ชิดกับสิทธิที่จะได้รับการรับฟังและสิทธิในการมีส่วนร่วมกับ
ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา (ข้อ 12 CRC) แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ขอเน้นย้ำจุดยืนของคณะกรรมการ CRC ว่า
“ความจริงแล้ว เด็กก็คือผู้ที่ยังอ่อนเยาว์มากหรืออยู่ในสถานการณ์เปราะบาง (อาทิ มีความพิการ เป็นกลุ่มน้อย หรือเป็น
แรงงานข้ามชาติ ฯลฯ) แต่ทั้งนี้ก็ไม่อาจเพิกถอนสิทธิของเขาหรือเธอที่มีสิทธิในการแสดงมุมมองของตน และไม่อาจที่จะ
ลดทอนน้ำหนักของมุมมองของเด็กในการกำหนดเรื่องหลักผลประโยชน์สูงสุดของเขาหรือเธอได้”¹³³ ตามสิทธิที่จะได้รับการรับ
ฟัง ประเทศไทยที่เป็นรัฐภาคีของ CRC ต้องรับรองว่าเด็กสามารถที่จะผลิตและแสดงมุมมองโดยเสรีในทุกประเด็นที่กระทบต่อ
ชีวิตของพวกเขา ทางการไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องให้นำหนักกับมุมมองของเด็กให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการด้านขีด
ความสามารถ โดยเฉพาะเมื่อนำเรื่องผลประโยชน์สูงสุดของพวกเขามาพิจารณา

ข้อ 2 CRC ยังรับรองให้เด็กทุกคนได้อุปโภคสิทธิตามที่อนุสัญญาได้รับรอง “โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิด
ใดๆ” รวมถึงที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงโดยสงบด้วย ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการ
ชุมนุมประท้วงโดยสงบและเสรีภาพในการสมาคม และผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านการสังหารนอกกฎหมาย โดยรวบ
รัด หรือโดยพลการ ได้ย้ำถึงหลักการที่อ้างถึงในรายงานร่วมเรื่องการจัดการการชุมนุมประท้วง เผยแพร่เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2559
ว่า “ควรพยายามมากขึ้นเป็นพิเศษเพื่อประกันว่าจะมีการคุ้มครองที่เท่าเทียมและทรงประสิทธิภาพให้กับสิทธิของกลุ่ม
ต่างๆ หรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งรวมไปถึงผู้หญิง เด็ก และคนหนุ่มสาว ผู้พิการ คนที่ไม่ใช่คนชาติ
(รวมถึงผู้พลัดถิ่นและผู้ลี้ภัย) สมาชิกของชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนา ผู้พลัดถิ่น คนที่มีภาวะผิวเผือก ชนพื้นเมือง และ
บุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของรสนิยมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศของพวกเขา[...]”¹³⁴ ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึง
ต้องนำมาตราการต่างๆ ไปปฏิบัติเพื่อปกป้องเด็กที่มาจากชุมชนพื้นเมืองหรือชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่ถูกละเมิด เนื่องจากใช้สิทธิโดย
ชอบธรรมในการเข้าร่วมชุมนุมประท้วง

อีกประการที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ข้อ 3 (1) CRC กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการพิจารณา
“ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” อยู่เสมอในทุกการกระทำ รวมถึงการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเด็กในการชุมนุม
ประท้วงด้วย¹³⁵ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการ CRC ตั้งข้อสังเกตในความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 13 (2554) เกี่ยวกับสิทธิในการคุ้มครอง

¹³¹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 34: ข้อ 19: เสรีภาพในการมีและแสดงความเห็น. 12 กันยายน 2011, เอกสารองค์การสหประชาชาติ CCPR/C/GC/34, ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf, ย่อหน้า 9.

¹³² คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 34: ข้อ 19: เสรีภาพในการมีและแสดงความเห็น, ย่อหน้า 38.

¹³³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 14 (2556) เรื่อง สิทธิเด็กที่ประโยชน์สูงสุดของเขาหรือเธอจะถูกพิจารณาเป็นลำดับแรก (ข้อ 3 ย่อหน้า 1), 29 พฤษภาคม 2556, เอกสารองค์การสหประชาชาติ CRC/C/GC/14, ย่อหน้า 54.

¹³⁴ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, รายงานร่วมเรื่องจัดการชุมนุมประท้วงให้เหมาะสม ระหว่างผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงโดยสงบและเสรีภาพในการสมาคม และ ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติด้านการสังหารนอกกฎหมาย โดยรวบรัด หรือโดยพลการ, 4 กุมภาพันธ์ 2559, เอกสารองค์การสหประชาชาติ A/HRC/31/66, documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/018/13/PDF/G1601813.pdf?OpenElement.

¹³⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC), ข้อ 3 (1).

จากความรุนแรงทุกรูปแบบว่า “การตัดสินใจของผู้ใหญ่เกี่ยวกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็กไม่อาจอยู่เหนือพันธกรณีในการเคารพสิทธิทั้งหมดของเด็กภายใต้ [CRC]”¹³⁶ ภายใต้ข้อ 3 (1) รัฐภาคีมีพันธกรณีสามประการ ได้แก่ (1) รับรองว่าผลประโยชน์สูงสุดของเด็กจะ “ถูกนำมาบูรณาการอย่างเหมาะสมและนำไปปรับใช้อย่างสม่ำเสมอในทุกการดำเนินการของสถาบันของรัฐ” (2) รับรองว่าการตัดสินใจของศาลและฝ่ายบริหาร ตลอดจนนโยบายและการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้นมีการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กมาเป็นลำดับแรก และ (3) รับประกันว่าผลประโยชน์ของเด็กจะได้รับการประเมินและนำมาพิจารณาเป็นแกนหลักลำดับแรกในการตัดสินใจรวมถึงการดำเนินการของภาคเอกชน [...]”¹³⁷

ในการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐตามข้อ 3 (1) CRC รัฐภาคีจะต้องไม่ละเว้นหรือล้มเหลวที่จะดำเนินการใดๆ ที่ทำให้ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กสัมฤทธิ์ผล¹³⁸ ในทางกลับกัน สถาบันของรัฐต้องรับประกันเพิ่มเติมว่าหลักการของ “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” จะไม่ถูกใช้โดยมิชอบเพื่ออ้างเป็นเหตุผลการปฏิบัติ “ที่ขัดแย้งกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและสิทธิในความสมบูรณ์ของร่างกาย”¹³⁹ เป็นเรื่องที่ต้อง การตีความใดๆ ในหลักการนี้ต้องสอดคล้องกับสิทธิที่ CRC รับรองไว้¹⁴⁰

6.2 สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ไม่ควรมีบุคคลใดเลยรวมทั้งเด็กที่จะถูกตั้งข้อหา ถูกดำเนินคดี หรือถูกลงโทษเพราะการชุมนุมประท้วงโดยสงบ อย่างไรก็ตาม หากเด็กกระทำการอันขัดต่อฐานความผิดที่ได้รับการรับรองไว้ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายในประเทศ ข้อ 40 (1) ตาม CRC กำหนดว่าเด็กจะต้อง “ได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น และในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม”¹⁴¹

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้ได้รับการปฏิบัติและพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ตามข้อ 14 ของ ICCPR และ ข้อ 40 (2) (ข) (3) ของ CRC ตัวอย่าง เด็กทุกคน (ทั้งยังหมายถึงผู้ปกครองของพวกเขา ถ้าเหมาะสม) ควรได้รับแจ้งในทันทีและโดยตรงเกี่ยวกับข้อหาที่ถูกดำเนินคดี¹⁴² ทางกรควรช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องข้อหา ทางเลือก และกระบวนการด้วยการอธิบายด้วยวาจาในภาษาที่เด็กเข้าใจได้¹⁴³ รัฐต้องประกันว่าจะคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ให้กับผู้ที่ขัดข้องเรื่องการสื่อสารด้วยตัวอย่างเช่น ควรจัดให้มีการแปลภาษาในทุกขั้นตอนของกระบวนการให้กับเด็กที่ไม่สามารถพูดภาษาเดียวกันกับที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย¹⁴⁴

¹³⁶ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 13 (2554) เรื่อง สิทธิเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงในทุกรูปแบบ, 18 เมษายน 2554, เอกสารองค์การสหประชาชาติ CRC/C/GC/13, ย่อหน้า 61.

¹³⁷ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 14 (2556) เรื่อง สิทธิเด็กที่ประโยชน์สูงสุดของเขาหรือเธอจะถูกพิจารณาเป็นลำดับแรก (ข้อ 3 ย่อหน้า 1), ย่อหน้า 14 (อ้างแล้ว).

¹³⁸ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 14 (2556) เรื่อง สิทธิเด็กที่ประโยชน์สูงสุดของเขาหรือเธอจะถูกพิจารณาเป็นลำดับแรก (ข้อ 3 ย่อหน้า 1), ย่อหน้า 18 (อ้างแล้ว).

¹³⁹ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 13 (2554) เรื่อง สิทธิเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงในทุกรูปแบบ, ย่อหน้า 61 (อ้างแล้ว).

¹⁴⁰ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 14 (2556) เรื่อง สิทธิเด็กที่ประโยชน์สูงสุดของเขาหรือเธอจะถูกพิจารณาเป็นลำดับแรก (ข้อ 3 ย่อหน้า 1), ย่อหน้า 51 (อ้างแล้ว).

¹⁴¹ CRC, ข้อ 40 (1).

¹⁴² คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, 18 กันยายน 2562, เอกสารองค์การสหประชาชาติ CRC/C/GC/24, ย่อหน้า 47 - 48

¹⁴³ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (อ้างแล้ว)

¹⁴⁴ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, ย่อหน้า 64 (อ้างแล้ว)

ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยให้ความสำคัญเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการบำบัดฟื้นฟูเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแทนวิธีการลงโทษ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทั่วไปตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน ("กฎปักกิ่ง")¹⁴⁵ อย่างไรก็ตาม กลไกภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นสำหรับกระบวนการยุติธรรมของเด็ก เช่น บริการให้คำปรึกษาในสถานพินิจหรือศาลเยาวชนและครอบครัว ก็ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือให้ยึดโยงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กทุกคนที่มีภูมิหลังที่แตกต่างหลากหลาย ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) ของคณะกรรมการ CRC เรื่องสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมของเด็ก ระบุว่ารัฐมีพันธกรณีที่ต้องจัดให้มี "การอบรมผู้ประกอบการวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรมเด็กอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ" เพื่อประกันสิทธิเหล่านี้¹⁴⁶ ที่สำคัญ คณะกรรมการ CRC ได้ยืนยันความสำคัญของการปกป้องเด็กจากการถูกเลือกปฏิบัติในระบอบยุติธรรมและปกป้อง "เด็กที่ถูกเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุเรื่องรสนิยมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศ"¹⁴⁷

ตาม ข้อ 12 (2) ของ CRC เด็กที่อายุเกินเกณฑ์กำหนดขั้นต่ำของความรับผิดชอบทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการรับฟังและมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงในระหว่างพิจารณาคดีในศาล โดยแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี¹⁴⁸ ความคิดเห็นของเด็กควรได้รับการเคารพและนำไปปฏิบัติในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมของเด็ก¹⁴⁹ เพื่อประกันสิทธิดังกล่าว รัฐต้องรับรองให้มีการใช้ภาษา เครื่องแต่งกาย และบริเวณของพื้นที่สัมภาษณ์และศาลที่เหมาะสมกับเด็ก ตลอดจนให้มีการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่เหมาะสม¹⁵⁰

คณะกรรมการกล่าวย้ำหลายครั้งว่าการพิจารณาคดีของเด็กควร "พิจารณาทางลับ" เพื่อเคารพความเป็นส่วนตัวของเด็กอย่างเต็มที่¹⁵¹ อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวอาจจะมีข้อยกเว้นได้โดยเคร่งครัด หากมีการระบุอย่างชัดเจนในกฎหมายภายในประเทศและเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก¹⁵² หากพิเคราะห์หลักการเรื่องสิทธิที่จะได้รับการรับฟังดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ศาลมีดุลยพินิจที่จะอนุญาตให้มีการสังเกตการณ์ในศาลได้โดยเคร่งครัด โดยอนุญาตให้ผู้ใหญ่ที่เหมาะสมเข้าได้ หากผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กให้ความยินยอม โดยอิสระ ล่วงหน้า และได้รับการบอกกล่าว ทราบเท่าที่เด็กเชื่อว่าการเข้ารับฟังคดีของบุคคลดังกล่าวในห้วงพิจารณาคดีนั้นจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

6.3 พันธกรณีเชิงรุกของรัฐ

แม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนจะรับรองเด็กว่ามีวิวัฒนาการด้านขีดความสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ แต่ในขณะที่เด็วยกกันก็ตระหนักเรื่องความเปราะบางและความเสี่ยงที่จะใช้สิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ดังนั้น รัฐจึงไม่เพียงแต่ถูกห้ามมิให้ละเมิดสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบเท่านั้น แต่ยังมีพันธกรณีเชิงรุกทางกฎหมายที่จะปกป้องเด็กจากการละเมิดสิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้เด็กได้ใช้สิทธิดังกล่าวอย่างสมบูรณ์อีกด้วย

เพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีนี้ รัฐควรจัดข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการใช้สิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบของเด็ก ตัวอย่าง รัฐควรแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายที่ห้ามเด็กเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงหรือให้การแสดงออกเป็นความผิดอาญาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน หากพิจารณาในบริบทของประเทศไทย

¹⁴⁵ มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน, ย่อหน้า 1.2 - 1.3.

¹⁴⁶ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, ย่อหน้า 39 (อ้างแล้ว)

¹⁴⁷ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, ย่อหน้า 40 (อ้างแล้ว)

¹⁴⁸ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 12 (2562) เรื่อง สิทธิของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง, 20 กรกฎาคม 2562, เอกสารองค์การสหประชาชาติ CRC/C/GC/12, ย่อหน้า 57.

¹⁴⁹ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 12 (2562) เรื่อง สิทธิของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง (อ้างแล้ว)

¹⁵⁰ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, ย่อหน้า 46 (อ้างแล้ว)

¹⁵¹ โปรดอ่าน ตัวอย่าง CRC, ข้อ 40 (2) (ข) (7) ที่ถูกขยายความโดย คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 12 (2562) เรื่อง สิทธิของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง, ย่อหน้า 61 และ คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 24 (2562) เรื่อง สิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, ย่อหน้า 66

¹⁵² คณะกรรมการCRC, ความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 12 (2562) เรื่อง สิทธิของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง, ย่อหน้า 61 (อ้างแล้ว)

กฎหมายดังกล่าวอาจรวมถึงข้อบทกฎหมายอาญาที่พุ่งเป้าไปยังผู้ประท้วงที่เป็นเด็ก เช่น กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ กฎหมายห้ามการยุยงปลุกปั่น หรือ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ส่วนเด็กที่เผชิญความรุนแรงเนื่องจากการชุมนุมสาธารณะ ไม่ว่าจะถูกกระทำโดยรัฐหรือผู้ที่ไม่ใช่รัฐก็ควรได้รับความคุ้มครองอย่างแข็งขันจากรัฐเช่นกัน¹⁵³

ยิ่งไปกว่านั้น เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะจัดตั้งหน่วยงานกำกับดูแลที่เป็นอิสระและโปร่งใสที่สามารถสอบสวนการละเมิดและให้การเยียวยาแก่ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก คณะกรรมการ CRC มีข้อเสนอแนะว่ารัฐควร “จัดให้มีกลไกเพื่อร้องเรียนการละเมิดสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งรับประกันการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพจากกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิ”¹⁵⁴ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ระบุในความเห็นทั่วไปลำดับที่ 37 ว่า “รัฐภาคีจะต้องประกันการกำกับดูแลที่เป็นอิสระและโปร่งใสของทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมไปถึงการเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพโดยทันทีที่ครอบคลุมถึงการเยียวยาทางศาล หรือสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยให้พิจารณาไปถึงการยื่นหยัดสิทธินั้นทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการชุมนุม”

คณะกรรมการ CRC ยังได้ชี้แนะเพิ่มเติมว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐควรได้รับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอในเรื่องสิทธิเด็กในการชุมนุมสาธารณะ ที่สำคัญ การจัดการการชุมนุมสาธารณะโดยหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายควรคำนึงถึงสิทธิเด็กในทุกขั้นตอนของการวางแผนและการตัดสินใจ การฝึกอบรมดังกล่าวควรช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถให้ความคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้เด็กได้รับสิทธิอย่างเต็มที่ในการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

¹⁵³ คณะกรรมการCRC, ความเห็นต่อร่างความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 37 ฉบับแก้ไขของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 21 (สิทธิที่จะชุมนุมประท้วงโดยสันติ) ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, หน้า 6 (อ้างแล้ว)

¹⁵⁴ คณะกรรมการCRC, ความเห็นต่อร่างความเห็นทั่วไป ลำดับที่ 37 ฉบับแก้ไขของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 21 (สิทธิที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบ) ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, เอกสารองค์การสหประชาชาติ, หน้า 6 (อ้างแล้ว)

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในช่วง พ.ศ. 2563 - 2565 ทางกรมฯ เห็นว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กเป็น “ตัวก่อปัญหา” และใช้วิธีการต่างๆ เพื่อปราบปรามสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วง แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล พบว่ามีเด็กตกเป็นเป้าทั้ง ก่อน ระหว่าง และ ภายหลัง การมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง ก่อนการชุมนุมประท้วงพวกเขาถูกกีดกันจากทางการและพ่อแม่ให้อยู่ห่างจากการชุมนุมประท้วง ส่วนในขณะประท้วงก็มีหลายครั้งที่พวกเขาเสี่ยงที่จะตกอยู่ในความรุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการปราบปรามของตำรวจ เด็กหลายคนถูกตั้งข้อหาเนื่องจากเข้าไปเกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมถึงข้อหาอาญาร้ายแรงที่อาจให้โทษจำคุกสูงมากกว่า 10 ปี นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กก็ไม่ได้เป็นไปตามหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและคุ้มครองไม่ให้เด็กถูกละเมิดสิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบเสมอไป แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ยังได้บันทึกหลายกรณีที่รัฐข่มขู่และสอดแนมนักกิจกรรมเด็กด้วย

สถาบันภายในของประเทศไทยที่มีอยู่ยังไม่อาจทำหน้าที่คุ้มครองเด็กให้รอดพ้นจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ได้ ซ้ำยังไม่ได้ให้การเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ ตามที่ได้เห็นในตัวอย่างมากมายในรายงานฉบับนี้ แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนลยังได้บันทึกเหตุการณ์หนึ่งที่อำนาจการคุ้มครองเด็กถูกใช้โดยทางการเพื่อควบคุมสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ทั้งนี้เด็กหลายคนทำให้สัมพันธ์กับแอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ไม่ได้ไว้นื้อเชื่อใจกลไกของรัฐบาลที่ทำหน้าที่คุ้มครองเด็ก

ข้อค้นพบเหล่านี้สะท้อนว่าประเทศไทยไม่ได้ทำตามพันธกรณีระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างสมบูรณ์ที่จะเคารพ คุ้มครองและเติมเต็มสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วง เพื่อเสนอประเด็นสำคัญในรายงานนี้ แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนลได้จัดทำข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ไปยังรัฐบาลไทย รวมถึงหน่วยงานที่ संबั กกับกฎหมายทั้งหมด กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยควรนำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติโดยไม่ล่าช้า เพื่อรับรองความมีประสิทธิภาพของการคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบในประเทศไทย

7.1 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

- รับรองให้มีวิธีปฏิบัติระดับชาติที่สอดคล้องกับการคุ้มครอง การเคารพ และเติมเต็มซึ่งสิทธิของเด็กที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยให้เด็ก ๆ สามารถเข้าร่วมชุมนุมโดยสงบ โดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- รับรองว่าเจ้าหน้าที่ผู้ संबั กกับกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับการอบรมเรื่องสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ
- แทนที่จะจำกัดสิทธิเด็กโดยไม่มีความจำเป็น ให้รับรองว่าเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างก้าวหน้าจากภัยอันตรายที่เกิดจากการชุมนุมสาธารณะผ่านกลไกที่เหมาะสมและปรับปรุงใหม่

- แก๊ซหรือยกเลิกมาตราที่สร้างปัญหาทางกฎหมายที่ตั้งเป้าไว้ใช้กับกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงโดยสงบที่เป็นเด็ก รวมถึงกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112) กฎหมายห้ามการยุยงปลุกปั่น (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116) พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ อีกทั้ง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ หากมีการแก๊ซกฎหมาย ก็ควรมีบทบัญญัติป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กในการชุมนุมโดยสงบที่อาจเกิดขึ้นได้และให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- จัดให้มีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพให้กับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการใช้กำลังที่มีชอบด้วยกฎหมายหรือการคุกคาม การข่มขู่ และการสอดแนม ที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ยกเลิกการดำเนินคดีอาญากับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กที่ถูกตั้งข้อหาจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบหรือการแสดงสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก

7.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งหมด

- คຸ່ມครองเด็กที่แสดงออกซึ่งสิทธิของพวกเขาในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมถึงอำนวยความสะดวกให้เด็กได้ใช้สิทธิของพวกเขาอย่างเต็มที่
- งดเว้นการจับกุมและการดำเนินคดีกับเด็กที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบ
- รับรองว่าผู้ชุมนุมประท้วงจะได้รับการปฏิบัติที่เป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน
- หากมีเด็กบางคนมีเหตุอันควรสงสัยว่าก่อความรุนแรง ควรดำเนินการกับเด็กตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมถึงหลักการที่ว่าให้การจับกุมและคุมขังเป็นวิธีการสุดท้ายในการดำเนินการกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กและให้เป็นช่วงเวลาสั้นที่สุด
- สืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีตามกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ต้องรับผิดชอบเรื่องการใช้กำลังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงการคุกคาม การข่มขู่ และการสอดแนมผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กโดยผิดกฎหมายตามมาตรฐานสากลด้านการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
- จัดให้มีการอบรมและระเบียบการที่เหมาะสมให้กับเจ้าหน้าที่ทั้งหมดที่ทำงานกับผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็ก โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- งดเว้นการใช้ พ.ร.บ.คຸ່ມครองเด็ก เพื่อตั้งข้อหาเกี่ยวกับพ่อแม่เนื่องจากบุตรหลานเข้าร่วมชุมนุมประท้วง

7.3 ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- ให้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานครและคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด ตามมาตรา 20 พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก สืบสวนข้อกล่าวหาเรื่องการปฏิบัติทารุณที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐกับเด็กที่ร่วมชุมนุมประท้วง โดยให้ดำเนินการอย่างทันทั่วทั้งที่และมีประสิทธิภาพ
- สนับสนุนทางการเงินและให้ที่อยู่อาศัยกับเด็กที่ประสบกับความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงและดำเนินคดีกับพ่อแม่ที่ใช้ความรุนแรง
- จัดให้มีช่องทางสำหรับรายงานเรื่องการปฏิบัติโดยทารุณและความรุนแรงภายในครอบครัวสำหรับเด็กที่มีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง โดยเป็นช่องทางที่เด็กเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย จะต้องให้ช่องทางเหล่านี้ประกันเรื่อง

การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่รายงานเหตุการณ์การละเมิดสิทธิ เพื่อป้องกันการโต้กลับที่อาจเกิดขึ้น

- จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ให้กับครอบครัวที่มีเด็กเข้าร่วมการประชุมประท้วงโดยสงบเพื่อช่วยเหลือพัฒนาบทบาทของครอบครัวเรื่องการคุ้มครองและการสร้างพลังให้เด็ก
- ห้ามใช้กลไกการคุ้มครองเด็กเพื่อข่มขู่กักขังหรือขัดขวางเด็กไม่ให้เข้าร่วมชุมนุมโดยสงบ และให้สืบสวนกรณีการใช้อำนาจการคุ้มครองเด็กโดยมิชอบ อันเป็นการละเมิดสิทธิที่เด็กที่มีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
- ประกันว่าจะมีการรับผิด โดยจัดให้มีการสืบสวนสอบสวน อีกทั้งดำเนินการทางวินัยและกฎหมายกับเจ้าหน้าที่กระทรวงที่ละเมิดสิทธิเด็กที่เข้าร่วมชุมนุมโดยสงบ

7.4 ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ

- ริเริ่มให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อประกันว่า เด็ก พ่อแม่ และ ครู จะได้ตระหนักรับทราบว่ามีสิทธิที่จะเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ รวมถึงนำเรื่องการส่งเสริมสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบเข้าไปรวมในหลักสูตรบังคับของโรงเรียนด้วย
- รับรองว่าจะมีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองให้เด็กตระหนักเรื่องความเสี่ยงในการร่วมชุมนุมประท้วงโดยสงบ โดยเฉพาะที่อาจเกิดความรุนแรงในการชุมนุมประท้วงขึ้นได้ เพื่อแจ้งให้เด็กได้ทราบข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่
- ขยายการทำงานออกไปมากยิ่งขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่กระทรวงมีอยู่
- รับรองว่าจะมีความรับผิดชอบ รวมถึงการสอบสวนที่ละเอียดรอบคอบและดำเนินการทั้งในทางวินัยและกฎหมายอื่นๆ กับเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ครูอาจารย์ และผู้มีอำนาจในโรงเรียนที่ละเมิดสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

7.5 ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- ให้ทำการสอบสวนแต่ละกรณีของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กที่ประสบกับการถูกดำเนินคดีอาญา การใช้กำลังโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือการคุกคาม การข่มขู่ และการสอดแนมโดยผู้ที่มีอำนาจใช้บังคับใช้กฎหมาย โดยให้ทบทวน นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นต่อการแก้ไขประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการติดตามเฝ้าระวังในเชิงรุกและประเมินข้อเสนอแนะที่เคยนำเสนอไปยังหน่วยงานรัฐบาลอื่นๆ เรื่องสิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบและรับรองว่าจะเปิดเผยผลลัพธ์นั้นต่อสาธารณะและให้สาธารณะเข้าถึงได้
- สร้างความตระหนักรู้เพื่อให้เด็กรับทราบว่ามีกลไกการยื่นเรื่องร้องเรียนต่อ กสม.

ภาคผนวก ก: จดหมายตอบ กลับจากหน่วยงานภาครัฐ

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลมองว่า รัฐบาลไทยเป็นภาคีสำคัญในการร่วมมือเพื่อให้ประเทศไทยสามารถดำเนินการตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นของสิทธิของเด็กในการร่วมชุมนุมโดยสงบ รายงานวิจัยฉบับนี้มุ่งหมายเป็นสะพานที่จะช่วยให้แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง และเพื่อช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับการคุ้มครองเด็กที่เข้าร่วมการชุมนุมโดยสงบ หลังจากงานวิจัยชิ้นนี้เสร็จสิ้น แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้ส่งจดหมายถึงหน่วยงานภาครัฐ 6 แห่ง ซึ่งประกอบไปด้วยสำนักงานนายกรัฐมนตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จดหมายของแอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลระบุรายละเอียดเกี่ยวกับข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ รวมไปถึงข้อเสนอแนะเฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละหน่วยงาน นอกจากนี้จดหมายฉบับนี้ยังเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐได้ให้คำอธิบายและข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานในการคุ้มครองสิทธิของเด็กในการร่วมชุมนุมโดยสงบ และ/หรือคำมั่นในการดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ

แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้รับการตอบรับจากหน่วยงาน 3 แห่ง ประกอบไปด้วยสำนักงานนายกรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรม และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลได้แปลจดหมายตอบรับของแต่ละองค์กรเป็นภาษาอังกฤษและได้แนบเอกสารดังกล่าวไว้ในภาคผนวกนี้

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ นร ๐๑๐๕.๐๕/๕๐๗๕๑

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๕ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเสนอแนะให้รัฐบาลไทยดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมโดยสันติ

เรียน นางเม็ก เดอ รอนเด

อ้างถึง หนังสือคำร้องของท่าน ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕

ตามหนังสือที่อ้างถึง ท่านได้มีหนังสือคำร้อง ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕ ขอเสนอแนะให้รัฐบาลไทยดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมโดยสันติ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประสานส่งเรื่องให้กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจรับผิดชอบกรณีที่ท่านได้มีหนังสือคำร้องดังกล่าว เพื่อรับทราบเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาดำเนินการต่อไปแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางนลินี มหาชนธ์)

ผู้อำนวยการศูนย์บริการประชาชน ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ศูนย์บริการประชาชน

โทร. ๐ ๒๒๘๓ ๑๒๗๑ สายด่วนของรัฐบาล ๑๑๑๑

โทรสาร ๐ ๒๒๘๓ ๔๕๒๕ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ : ccc_opm@opm.mail.go.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวมธุรส หนูใหญ่ รหัสเรื่อง : นร๐๑๖๕๐๐๐๔๘๐๒

ที่ ยธ ๐๔๐๕/๐๑๙๙

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
เลขที่ ๔๐๕ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๙ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการจัดทำรายงานข้อค้นพบของ Amnesty International เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมโดยสันติในประเทศไทย

เรียน ผู้อำนวยการ Amnesty International สำนักงานภูมิภาคตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก อ่างถึง หนังสือแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล สำนักงานภูมิภาคตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเปซิฟิกที่ TG ASA 39/2022.3651 ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕

ตามหนังสือที่อ้างถึง ท่านแจ้งให้กระทรวงยุติธรรมทราบถึงข้อค้นพบ (Findings) เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมโดยสันติในประเทศไทย พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์กระทรวงยุติธรรมให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อค้นพบฯ ดังกล่าว ความละเอียดแจ้งแล้วนั้น

กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ขอนำเรียน ดังนี้

๑. กรอบการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ขอเรียนว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมถึงเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การชุมนุมโดยสงบมาโดยตลอด เนื่องจากเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับสังคมประชาธิปไตยซึ่งได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) อีกทั้งประเทศไทยยังได้บัญญัติรับรองเสรีภาพดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นอกจากนี้ กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้จัดทำ (ร่าง) แผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๖๖- ๒๕๗๐) โดยบรรจุแผนสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองการปกครองเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ และแผนสิทธิมนุษยชนด้านเด็กเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กจากการถูกละเมิดสิทธิ รวมถึงส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้กับหน่วยงานต่าง ๆ

๒. การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ขอเรียนว่ากระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน รวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการชุมนุมโดยสงบให้แก่ทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การจัดประชุม ฝึกอบรม สัมมนา การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และสื่อออนไลน์ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการจัดการสถานการณ์ชุมนุมที่เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการประกันสิทธิของผู้ชุมนุม

ทั้งในช่วง...

ทั้งในช่วงการจับกุม คမ်းขัง และการพิจารณาคำเนิ่นคดี ตลอดจนขอบเขตการจำกัดสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และหน้าที่และอำนาจของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ด้วยความมุ่งหวังให้ทุกหน่วยงานสามารถนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานได้ โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีแผนการดำเนินงานที่จะเผยแพร่มาตรฐานสากลเกี่ยวกับ แนวปฏิบัติในการจัดการสถานการณ์ชุมนุมให้แก่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศต่อไป

๓. การดำเนินคดีกับเด็กที่มีส่วนร่วมในการชุมนุม ขอเรียนว่า การตั้งข้อกล่าวหา การดำเนินคดี และการขอล้อยตัวชั่วคราว เป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของกฎหมาย โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะลิดรอน สิทธิและเสรีภาพหรือใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งบุคคลที่มีความเห็นต่าง การดำเนินคดีผู้กระทำความผิด ทุกรายนั้นได้มีการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้วว่ามีกระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา นอกจากนี้ กระบวนการพิจารณาคดียังคงเป็นไปตามกระบวนการพิจารณาคดีอันควรแห่งกฎหมาย (due process of law) เหมือนกับคดีอาญาทั่วไป โดยผู้ต้องหาสิทธิเช่นเดียวกับผู้ต้องหาในคดีความผิดอื่น ๆ รวมถึงสิทธิในการอุทธรณ์และขอพระราชทานอภัยโทษ สำหรับการขอล้อยตัวชั่วคราว ขอเรียนว่า สิทธิในการ ประกันตัวหรือสิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีก่อนที่ศาลจะพิพากษาจนถึงที่สุด เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งประเทศไทยได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยบัญญัติว่าการคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถกระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนี อีกทั้งยังได้รับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นอำนาจ พิจารณาของศาลยุติธรรมโดยการพิเคราะห์ความหนักเบาแห่งข้อหาและพฤติการณ์แห่งคดีเป็นสำคัญ และหากศาลสั่ง ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอยังคงมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งหรือร้องขอปล่อยชั่วคราวใหม่ได้

๔. การช่วยเหลือและเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิ ขอเรียนว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๕ วรรคสี่ ได้กำหนดให้ “บุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น กรณีบุคคลได้รับบาดเจ็บ หรือพิการทุพพลภาพ เนื่องมาจากการสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ สามารถยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือ หรือค่าตอบแทนความเสียหายได้ โดยการพิจารณาจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และบทบัญญัติ ของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ และพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายเกิดโชค เกษมวงศ์จิตร)

รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

โทร. ๐๒ ๑๔๑ ๒๗๓๗

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ hr.rlpd@gmail.com

ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อค้นพบของแอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ตามบทบาทหน้าที่ของ
กสม. ในการคุ้มครอง เฝ้าระวัง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

๑. ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนขอให้ตรวจสอบกรณีกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนและการใช้เสรีภาพของเด็กในการแสดงออกอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง กสม. ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน มีการลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุม และรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนซึ่งมีประเด็นร้องเรียนสรุปในภาพรวมได้ว่า รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐในฐานะผู้ถูกร้องได้ใช้อำนาจโดยมิชอบในการแทรกแซงและจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน เช่น การบังคับใช้กฎหมายพิเศษในระหว่างการชุมนุม การใช้ความรุนแรงเข้าควบคุมและสลายการชุมนุม การจับกุมและควบคุมตัวแกนนำผู้ชุมนุมโดยใช้ความรุนแรงและไม่คำนึงถึงสิทธิตามกฎหมาย การละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของประชาชนในหลายกรณี เป็นต้น โดยในจำนวนคำร้องดังกล่าว มีผู้ร้องเรียนที่เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มรวมอยู่ด้วย เช่น ตัวแทนจากกลุ่มศาลายาเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มมอเกษตร และกลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตย Democracy Restoration Group (DRG)

๒. นอกจากการรับเรื่องร้องเรียนแล้ว กสม. ได้ดำเนินการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด เช่น การลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุมทางการเมืองร่วมกับคณะกรรมการสมานฉันท์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔ ณ บริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล และพื้นที่การชุมนุมโดยรอบในเขตกรุงเทพมหานคร การสังเกตการณ์การชุมนุมที่บริเวณสามเหลี่ยมดินแดง เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๔ และ วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๔

ในการลงพื้นที่สังเกตการณ์การชุมนุมทางการเมืองเมื่อ ๓๑ ตุลาคม “ราษฎรประสงค์ยกเลิก ๑๑๒” เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ ณ บริเวณแยกราชประสงค์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ก่อนการชุมนุมเริ่มขึ้น กสม. ได้เข้าสอบถามแนวทางการบริหารจัดการการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเน้นย้ำแนวทางการบริหารจัดการชุมนุมตามหลักสากลและหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ กสม. ได้มีโอกาสพูดคุยและรับทราบข้อมูลจากอาสาสมัครโครงการ “ในมือมีเด็ก” (Child In Mob) ขององค์กรแอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล ประเทศไทย ซึ่งทำหน้าที่สอดส่องดูแลความปลอดภัยและติดตามรัศมีแสดงสัญลักษณ์ว่าเป็นเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยในการใช้เสรีภาพการชุมนุมโดยสงบให้แก่เด็กและเยาวชนด้วย

ในการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์การชุมนุม เมื่อ กสม. พบว่าอาจมีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น กสม. ได้พิจารณาหยิบยกเหตุการณ์การชุมนุมขึ้นตรวจสอบไปพร้อมกันกับเรื่องร้องเรียนที่ได้รับเข้ามาและจัดทำรายงานผลการตรวจสอบรวมเป็นฉบับเดียวกัน โดยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕ กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองทั้งสิ้นจำนวน ๕ ฉบับ ได้แก่ รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๘๔-๔๗/๒๕๖๔ ที่ ๑๘๔-๑๘๕/๒๕๖๔ ที่ ๒๐๓-๒๑๔/๒๕๖๔ ที่ ๖/๒๕๖๕ และ ที่ ๑๑๔-๑๑๕/๒๕๖๕ รายละเอียดปรากฏตาม QR Code

	รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๘๙-๙๗/๒๕๖๔ http://docs.nhrc.or.th/uploads/63911-4.pdf
	รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๘๔-๑๘๕/๒๕๖๔ http://docs.nhrc.or.th/uploads/21756-2.pdf
	รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๒๐๓-๒๑๔/๒๕๖๔ http://docs.nhrc.or.th/uploads/21185-1.pdf
	รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๖/๒๕๖๕ http://docs.nhrc.or.th/uploads/44720-6.2565-104.2564.pdf
	รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๑๔-๑๑๕/๒๕๖๕ http://docs.nhrc.or.th/uploads/71051-3.pdf

๓. เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔ กสม. ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น เรื่อง “สิทธิเด็กกับสถานการณ์การชุมนุม” เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ ประเด็นปัญหา และการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก รวมถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และความปลอดภัยของเด็กในสถานการณ์การชุมนุม เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน นักวิชาการ และนักจิตวิทยา และเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๔ กสม. ได้เสนอข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากเวทีดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้แสวงหาทางออกร่วมกันและเปิดพื้นที่ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ มีแนวปฏิบัติและวิธีการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่การชุมนุม จัดหามาตรการเชิงป้องกันที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมได้อย่างปลอดภัย แยกกลุ่มผู้ชุมนุมให้ชัดเจนระหว่างผู้ก่อความรุนแรงและไม่ก่อความรุนแรง จัดอบรมเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องตามมาตรฐานสากล โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนที่คำนึงถึงมิติของเด็กและเยาวชน และดูแล คุ้มครอง ปกป้องการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี รวมทั้งต้องมีมาตรการไม่ให้เกิดการตีตรา กลั่นแกล้ง และสร้างความเกลียดชังในโลกออนไลน์กับผู้ที่มีความคิดเห็นต่าง

๔. เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ กสม. ได้ประชุมติดตามความคืบหน้าการดำเนินการตามข้อเสนอแนะจากเวทีเสวนาดังกล่าวกับผู้แทนหน่วยงานที่ได้รับข้อเสนอแนะไปเพื่อติดตามให้มีการนำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปปฏิบัติจริง โดยหน่วยงานที่เข้าร่วมการประชุมได้แสดงความเห็นพ้องกับข้อเสนอแนะ

ของ กสม. และได้ร่วมหารือถึงแนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อคุ้มครองการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กในพื้นที่การชุมนุม

๕. ในส่วนของการติดตามผล กสม. มีกลไกการติดตามผลการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนตามระเบียบ กสม. ว่าด้วยการติดตามผลการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการกำหนดมาตรการ ขั้นตอน และกรอบระยะเวลาในการติดตามผลการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ กสม. ยังได้ตั้งคณะทำงานติดตามการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามมาตราการหรือข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำรายงานผลการติดตามการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อสรุปและวิเคราะห์ผลการติดตามผลการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนของ กสม. พร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุปผลการติดตามการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนเป็นประจำทุกปี

๖. นอกจากนี้ กสม. ได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และผลการดำเนินงานของ กสม. ผ่านการแถลงข่าวประจำสัปดาห์ การเผยแพร่แถลงการณ์และข่าวประชาสัมพันธ์ร่วมถึงการประสานความร่วมมือกับเครือข่าย โดยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่าง สำนักงาน กสม. กับองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (UNICEF) เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์สิทธิเด็ก การจัดฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรอบรมด้านสิทธิเด็ก รวมทั้งการจัดทำสื่อเพื่อส่งเสริมความรู้และการจัดทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กด้วย

กลุ่มงานพันธกรณีและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ธันวาคม ๒๕๖๕

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล
เป็นขบวนการขับเคลื่อนระดับโลก
เพื่อสิทธิมนุษยชน

ความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับคนหนึ่งคน
เท่ากับเกิดขึ้นกับเราทุกคน

ข้อมูลในการติดต่อ

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

ร่วมพูดคุยกับเรา

www.facebook.com/AmnestyGlobal

@Amnesty

“ขอทางคืนอนาคตของพวกเขา เรา”

สิทธิเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบในประเทศไทย

ขอทางคืนอนาคตของพวกเขา เป็นรายงานที่ตรวจสอบประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญและอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้เด็กได้อุปโภคสิทธิอย่างเต็มที่ในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ภายใต้บริบทเรื่องการชุมนุมประท้วงทั่วประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2563 - 2565 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล พบว่าเด็กยังคงประสบกับปัญหาการถูกดำเนินคดีอาญา การถูกข่มขู่ การถูกสอดแนม และความรุนแรงในรูปแบบอื่นที่เป็นผลพวงมาจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วง ในขณะที่กลไกการคุ้มครองเด็กภายในประเทศยังคงไร้ประสิทธิภาพและขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานที่จะยับยั้งสิทธิของเด็กในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

สืบเนื่องจากข้อค้นพบเหล่านี้ รัฐบาลไทยจะต้องพยายามมากยิ่งขึ้น เพื่อปกป้องเด็กในการชุมนุมประท้วงและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กฎหมาย กลไก และสถาบันภายในประเทศ ทั้งนี้ เพื่อประกันความยุติธรรม จัดให้มีการเยียวยา และส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้ออำนวยให้เด็กสามารถใช้สิทธิในการชุมนุมประท้วงโดยสงบที่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน